

Fornybar energi – naturen forplikter

Statistics Norway

Statistisk sentralbyrå

- Innvandrere og null inntekt
 - Bli boende hos mor?
- Mindre skjemavelde fra 2015
- Høyrebølge med innvandrerbakgrunn
 - Siden sist

3/2014

Sannfunnspeilet

Samfunnsspeilet

16 prosent

av innvandrerne

verken jobbet, søkte arbeid, studerte eller mottok ytelser for uteblitt arbeidsinntekt i 2011. Det samme gjaldt 4 prosent av den resterende befolkningen (20-66 år). Mange av innvandrerne som har svak tilknytning til arbeidsmarkedet, kommer fra Asia eller Afrika, men også de fra Øst-Europa utgjør en stor gruppe.

Les mer om de ferske funnene i Erik Horgens artikkel, side 9.

11 prosent

av norske menn

under 40 år bor fortsatt sammen med foreldrene. Tallet for kvinner er 6 prosent. Ser man på Sør-Europa, har halvparten av Italias unge menn og en tredel av kvinner samme adresse som foreldrene, viser europeisk statistikk for 2007. Det er som oftest økonomien som avgjør når unge europeere flytter ut.

Randi Kjeldstad omtaler resultatene av en norsk-italiensk analyse, side 15.

Over 60

prosent av velgerne

med innvandrerbakgrunn stemte på venstresiden ved stortingsvalget i 2013. Men oppslutningen om Høyre blant personer med bakgrunn fra Afrika, Asia eller Latin-Amerika er mer enn fordoblet siden kommunevalget i 2011, viser en representativ undersøkelse av stemmegivningen.

Johannes Bergh, Tor Bjørklund og Vebjørn Aalandslid skriver om undersøkelsen, side 26.

3/2014

Samfunnsspeilet

3/2014 – 28. årgang

Samfunnsspeilet presenterer aktuelle analyser om levekår og livsstil, og kommer ut fem ganger i året. Tidsskriftet gir viktig informasjon om sosiale, demografiske, økonomiske og kulturelle endringer i samfunnet.

Samfunnsspeilet henvender seg til deg som er samfunnsengasjert, og til deg som har bruk for å kjenne det norske samfunnet i jobben din. For studenter og skoleelever er tidsskriftet en nyttig kilde som fyller tomrommet mellom lærebøker og dagspressen.

Redaksjon: Elisabeth Nørgaard (ansv.), Natasza P. Sandbu (red.), Frode Brunvoll, Frida Eeg-Henriksen, Geir Hjemås, Even Høydahl, Geir Nygård, Elisabeth Rønning, Toril Sandnes, Ole Sandvik, Trond Amund Steinset, Signe Vrålstad, Kenneth Aarskaug Wiik.

Redigering: Gunn Bredevang og Helga Nordermoen (layout).

Foto: Colourbox, Crestock, Siri Boquist, Studio Vest.

Design: Siri E. Boquist

Trykk: 07 Media

Priser: Per år kr 330,- (institusjoner), kr 220,- (private).

Neste nummer av Samfunnsspeilet kommer ut i oktober 2014.

Internett: <http://www.ssb.no/>

E-post: ssb@ssb.no

ISBN 978-82-537-8945-3 Trykt versjon

ISBN 978-82-537-8946-0 Elektronisk versjon

ISSN 0801-7603 Trykt versjon

ISSN 0809-4713 Elektronisk versjon

© Statistisk sentralbyrå, juni 2014.

Artikler i tidsskriftet kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk sentralbyrås oppfatning.

Ved bruk av stoff fra tidsskriftet, oppgi kilde: Samfunnsspeilet, Statistisk sentralbyrå.

Marius Bergh, Bjørn Bleskestad og Ann Christin Bøeng

Fornybar energibruk i EU og Norge

Høye mål for fornybar energi 2

Erik Herstad Horgen

Innvandrere med svak tilknytning til arbeidsmarkedet

Hva vet vi om innvandrere som verken jobber, studerer eller mottar ytelser? ... 9

Randi Kjeldstad

Unge voksnes bomønster i Nord- og Sør-Europa

Alene, i samliv eller fortsatt i barndomshjemmet? 15

Christoffer Berge

Rapportering om ansatte og lønn – forenkling fra 2015

Mindre skjemavelde, sikrere tall 21

Johannes Bergh, Tor Bjørklund og Vebjørn Aalandslid

Innvandrere og stortingsvalget 2013

Høyrebølge blant innvandrere, men flertallet velger Ap 26

Siden sist 31

Høye mål for fornybar energi

I alt 20 prosent av energibruken i EU skal være fornybar i 2020. EU har satt individuelle mål for hvor stor andelen skal være i hvert enkelt av de 28 medlemslandene. Direktivet gjelder også for EØS og dermed for Norge, som har fått et mål på hele 67,5 prosent. Norge hadde allerede en høy fornybarandel på 64,5 prosent i 2012, på grunn av mye energi fra vannkraft.

Marius Bergh,
Bjørn Bleskestad og
Ann Christin Bøeng

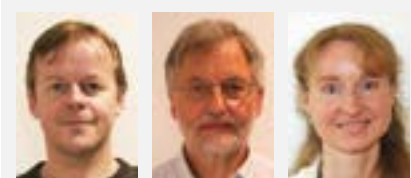
Begrepet «fornybar» har vært hyppig brukt i samfunnsdebatten de siste 20-30 årene. Innenfor samfunnsfag har det sin forankring i velferdsteori knyttet til forutsetninger om at vi bør innrette oss slik at neste generasjon overtar ressurser på samme nivå som vi selv overtok dem. Dette vil være tilfelle hvis de ressurser vi bruker, er fornybare, og hvis de forvaltes på en bærekraftig måte.

På energiområdet er olje, gass og kull definert som ikke-fornybare ressurser. De finnes i gitte mengder, og uttak og bruk av disse reduserer isolert sett mulighetene for kommende generasjoner til å opprettholde vårt velferdsnivå. Når vi her sier «gitte mengder», gjelder det for de tidsperioder det er aktuelt å vurdere. I et svært langt perspektiv (millioner av år) er også olje og gass fornybare ressurser, som dannes ved forråtnelse av planterester.

Fornybare energikilder, slik at dagens produksjon ikke reduserer mulighetene for produksjon senere, omfatter blant annet elektrisitet produsert fra sol-energi, med vannkraft, med bruk av avfall som brensel eller ved bruk av ved til oppvarming. Her har vi ikke vurdert såkalt betinget fornybare energikilder som for eksempel biobrensel som er avhengig av at vi forvalter biomassen på en fornybar måte; det vil si at vi sørger for at tilvekst av biomasse er minst like stor som det som utnyttes.

Utover hensyn til kommende generasjoner er interesse og politikk omkring fornybar energi gjerne knyttet til følgende forhold og påstander:

1. Overgang fra bruk av fossil til fornybar energi vil isolert sett redusere CO₂-utslippene og bidrar dermed til å oppnå målsettinger om reduserte utslipp. To aktuelle tema er overgang fra bruk av olje og gass eller annet fossilt brensel til å bruke mer fornybar energi som for eksempel elektrisitet produsert ved vann- eller vindkraft, jamfør blant annet forslagene om elektrifisering av sokkelen (elektrisitet gjennom kabel fra land i stedet for fra gassmotorer på plattformene) og overgang til elektriske biler.
2. For land med stor tilgang på fornybare energikilder kan slike energikilder gjøre land mer selvforsynt med energi. Dette er mindre aktuelt for Norge som er en stor eksportør av energi, men for EU var vel 50 prosent av energibehovet dekket med import fra andre land utenfor EU i 2008, til dels fra ustabile regioner. Det var en viktig årsak til implementeringen av fornybardirektivet. Redusert importavhengighet gir mindre sårbarhet ved internasjonale forsyningskriser med videre. Dette er blant annet med i vurderingene knyttet til forholdet mellom Russland og Ukraina, der man frykter at gassledninger gjennom Russland kan bli stengt helt eller delvis for å ramme europeiske land som støtter Ukrainas selvstendighet.

Marius Bergh (t.v.) er samfunnsøkonom og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for energi- og miljøstatistikk. (marius.bergh@ssb.no)

Bjørn Bleskestad er samfunnsøkonom og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for energi- og miljøstatistikk. (bjorn.bleskestad@ssb.no)

Ann Christin Bøeng er samfunnsøkonom og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for energi- og miljøstatistikk. (ann.christin.boeng@ssb.no)

3. Utvikling av ny teknologi for energiproduksjon kan gi positive bidrag til landenes økonomiske utvikling.

Hva innebærer EUs mål for 2020?

EU har fem målområder for 2020: sysselsetting; forskning og utvikling; klimaendring og bærekraftig energi; utdanning; bekjempelse av fattigdom og sosial ekskludering. Under klimaendring og bærekraftig energi er det laget tre delmål, de såkalte 20-20-20-målene: 20 prosent reduserte klimagassutslipp sammenlignet med nivået i 1990, 20 prosent fornybar energi (opp fra 8,7 prosent i 2005) og 20 prosent økt energieffektivitet sett i forhold til en referansebane der ekstra tiltak ikke settes inn. Når det gjelder sistnevnte mål, se rapporten «Konsekvenser av Energieffektiviseringsdirektivet i Norge» ([Bøeng og Rosnes 2013](#)).

2020-målene er laget for å bidra til en bærekraftig utvikling for klima og energi. Målene går inn i hverandre ved at både økt fornybarandel (se tekstboks om beregning) og økt energieffektivitet isolert sett bidrar til å redusere utslippene av klimagasser. I kombinasjon med et kvotemarked for klimagasser er imidlertid denne effekten ikke opplagt. Ved å øke fornybarandelen ønsker EU også å bidra til økt forsyningssikkerhet, og næringsutvikling innenfor energiproduksjon.

Fornybardirektivet ble vedtatt i EU i 2009. Det er EØS-relevant og trådte i kraft i EFTA/EØS i 2011, og gjelder dermed også for Norge. Direktivet etablerer et felles rammeverk for å fremme fornybare energikilder med et overordnet EU-mål om 20 prosent andel i 2020. De enkelte land har fått egne mål, i tillegg kommer et bindende mål om 10 prosent fornybarandel i drivstoff til transport for alle land.

Store forskjeller mellom landene i Europa

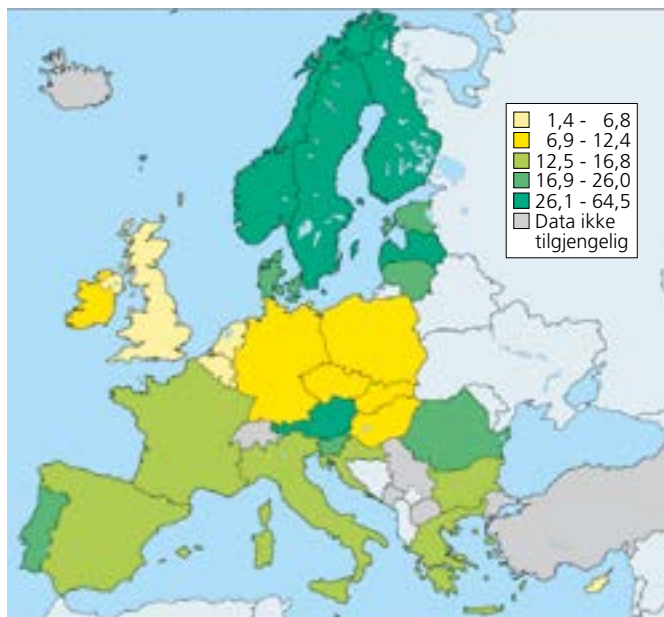
De forskjellige målene for EU-landene ble satt på bakgrunn av blant annet den eksisterende fornybarandelen, landenes potensial for å øke fornybarandelen og brutto nasjonalprodukt (BNP) per innbygger i 2005. Koblingen til BNP ble innført av hensyn til at rike land kan tåle mer kostnader enn mindre rike land. Fornybarmålene for hvert enkelt land summerer seg totalt til 20 prosent av energibruken i EU.

Land som Norge, med høy fornybarandel og høyt BNP, fikk betydelig høyere mål enn andre land, på hele 67,5 prosent fornybarandel i 2020. Målet for selve økningen er imidlertid lavere enn for en del andre land, med en økning på 9,3 prosentpoeng fra andelen man tok utgangspunkt i for 2005. Det har trolig sammenheng med at fornybarandelen var høy i utgangspunktet, og potensialet for å øke den ytterligere dermed er mindre enn for en del andre land. De landene som fikk størst krav om økning, er Danmark og Storbritannia, med en økning på henholdsvis 14,4 og 13,6 prosentpoeng fra 2005. Virkemidlene for å nå målene kan landene selv bestemme. For Danmark har fornybarandelen økt kraftig i de senere årene, mens Storbritannia fortsatt er langt unna målet.

De nordiske landene hadde høyest andel fornybar energibruk i Europa i 2012, i tillegg til Portugal, Østerrike, Slovenia, Romania og de baltiske landene, slik figur 1 viser. I andre enden av skalaen finner vi Malta, Luxembourg og Storbritannia med en fornybarandel på mellom 1 og 4 prosent i 2012.

Figur 1. Fornybarandeler i Europa, 2012. Prosent

Kilde: Eurostat (EuroGeographics Association for the administrative boundaries).

Vannkraft viktig for Norge ...

Vannkraft er et viktig bidrag til høy andel fornybar energibruk for flere land. Dette gjelder særlig Norge, som er Europas største og verdens 6. største vannkraftprodusent. For Norge utgjorde vannkraft 87 prosent av telleren i fornybarbrøken i 2012. Ser man på Norges fornybarbrøk på 64,5 prosent for 2012, utgjorde vannkraftproduksjonen om lag 56 prosentpoeng i 2012. Vindkraft (0,6 prosentpoeng), biokraft (0,1 prosentpoeng), fornybar energi til transport (0,3 prosentpoeng) og fornybar energi til oppvarming/industriprosesser med videre (snaut 8 prosentpoeng) utgjorde resten av Norges fornybarandel (figur 2).

I figur 2 er fornybar strøm brukt til transport tatt ut av tallet for kraftproduksjon, og heller plassert i kategorien «fornybar energi til transport». Dette utgjorde 0,3 prosentpoeng av den overordnede fornybarandelen for 2012. I transportkategorien skal også bruk av biodrivstoff komme inn, men det er ikke med for 2011 og 2012 for Norge. Om det hadde vært med, hadde fornybart forbruk til transport utgjort 0,9 prosentpoeng av den overordnede fornybarandelen i stedet for 0,3 prosentpoeng.

At biodrivstoff ikke er med, skyldes nye regler gjeldende fra 2011; for at bruk av biodrivstoff skal kunne godskrives som fornybar energi, kreves dokumentasjon om at drivstoffet oppfyller vedtatte bærekraftskriterier. Disse ble implementert sent i norsk regelverk og er først gjeldende fra januar 2014. Norge vil dermed ikke ha denne dokumentasjonen før 2015 (for år 2014).

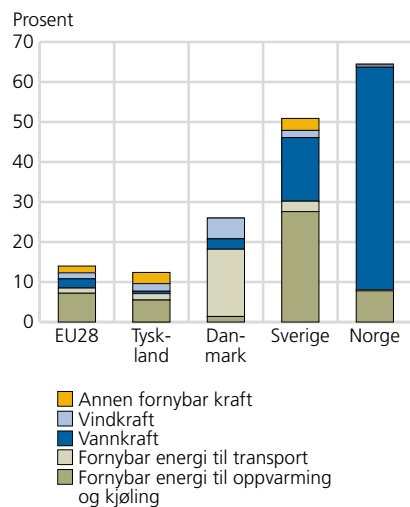
Hvis vi antar at alt biodrivstoffet for 2012 oppfyller disse kravene, ville den overordnede fornybarandelen vært 65 prosent, og vi ville vært nesten halvveis til det egne transportmålet på 10 prosent, med 4,6 prosent fornybarandel for transport for 2012. Nå får vi derimot et drastisk fall i fornybarandelen for transport, fra 4 prosent i 2010 til 1,5 prosent i 2012 uten denne dokumentasjonen.

I tillegg til bruk av biodrivstoff er strøm i elbiler et viktig virkemiddel for å øke fornybarandelen innenfor transport. For 2013 gikk salget av biodrivstoff ned med 7 prosent i forhold til året før, mens antall elbiler ble mer enn fordoblet: Ved årsskiftet 2013/2014 var det registrert nesten 18 000 elbiler. I tillegg var det rundt 2 500 eldrevne motorsykler og mopeder.

... og mye større enn i andre land

Mens vannkraftproduksjonen i Norge utgjorde knapt 56 prosentpoeng av fornybarandelen i 2012, var tilsvarende bidrag til fornybarandelen 17 prosentpoeng i Sverige, 12 prosentpoeng i Østerrike og 6-8 prosentpoeng i henholdsvis Kroatia, Slovenia, Latvia, Romania og Portugal. I Finland utgjorde vannkraften snaut 5 prosentpoeng, mens gjennomsnittet for EU var 2,6 prosentpoeng. I EU er en høy andel av kraftproduksjonen basert på gass eller kull, og elektrisitet regnes derfor som et lite miljøvennlig energiprodukt.

I land med andre naturgitte forutsetninger enn vannkraft er vindkraft et alternativ. Danmark, Portugal og Spania har størst vindkraftproduksjon sett i forhold til energibruken (nevneren i fornybarbrøken). For disse landene

Figur 2. Sammensetning av fornybarandelene i EU28 og utvalgte land i 2012¹

¹ For Norge vil fornybar energi til transport (strøm og biodrivstoff) utgjøre 0,9 prosentpoeng av den overordnede fornybarandelen dersom biodiesel og bioetanol også regnes med som fornybar energi.

Kilde: Eurostat.

utgjorde vindkraftproduksjonen om lag 5 prosent av energibruken (5 prosentpoeng av fornybarandelen), mens andelen for Irland var drøyt 3 prosent. I Tyskland, Hellas og Sverige utgjorde vindkraftproduksjonen om lag 2 prosent i 2012. Både Storbritannia og Norge har relativt gode vindforhold for kraftproduksjon, men selv om vindkraften er økende her, utgjorde den ikke mer enn henholdsvis 1,2 og 0,6 prosent av energibruken i 2012. I EU28 stod vindkraftproduksjonen i gjennomsnitt for 1,5 prosent av energibruken.

Solkraft, som i figur 2 inngår i annen fornybar kraft, utgjør en forholdsvis beskjeden del av den fornybare kraftproduksjonen i Europa med en andel på 0,5 prosent av energibruken i EU28. Italia, Spania, Tyskland og Hellas har størst solkraftproduksjon i forhold til energibruken, med mellom 0,8 (Hellas) og 1,3 prosent (Italia) av energibruken.

Av annen fornybar kraftproduksjon utgjorde kraft produsert fra faste biobrensler, vesentlig ved og treavfall, 0,6 prosent av energibruken for EU. Samme andel kom også fra kraft produsert fra andre biobrensler, som inkluderer fornybart avfall, biogasser med mer.

Tre land har allerede nådd målet

2020-målene for hvert enkelt land ble satt med utgangspunkt i blant annet landenes fornybarandeler på tidspunktet da direktivet ble laget. Figur 3 og tabell 1 viser at det er store forskjeller i landenes 2020-mål og status per 2012.

Blant EU-landene har Sverige klart høyest fornybarmål. Sverige er også ett av de få landene som allerede har nådd målet. I 2012 var fornybarandelen for vårt naboland 51 prosent, mens målet er 49 prosent. Som det fremgår av figur 2 kommer det største bidraget fra fornybar energi til oppvarming og kjøling. Den store andelen som dette utgjør, skyldes god tilgang på biobrensler i tillegg til langsiktig satsing gjennom støttetiltak og avgifter for å vri energibruken bort fra fossile til fornybare brensler. Dette startet allerede med oljekrisene på 70-tallet som bidro til et ønske om mindre importavhengighet av fossile brensler. I tillegg stimuleres det til økt fornybar kraftproduksjon gjennom elsertifikatmarkedet som Sverige har hatt siden 2003, og felles med Norge siden 2012 (omtales senere i artikkelen).

Tabell 1. **Fornybarandel i EU-land og Norge^{1,2}. Prosent**

	2005	2012	2020-mål	Avstand fra målet
EU28	8,7	14,1	20,0	5,9
Sverige	40,5	51,0	49,0	-2,0
Latvia	32,3	35,8	40,0	4,2
Finland	28,9	34,3	38,0	3,7
Østerrike	24,0	32,1	34,0	1,9
Danmark	15,6	26,0	30,0	4,0
Estland	17,5	25,2	25,0	-0,2
Portugal	19,5	24,6	31,0	6,4
Romania	17,6	22,9	24,0	1,1
Litauen	17,0	21,7	23,0	1,3
Slovenia	16,0	20,2	25,0	4,8
Kroatia	12,8	16,8	20,0	3,2
Bulgaria	9,5	16,3	16,0	-0,3
Hellas	7,3	15,1	18,0	2,9
Spania	8,4	14,3	20,0	5,7
Italia	5,9	13,5	17,0	3,5
Frankrike	9,5	13,4	23,0	9,6
Tyskland	6,7	12,4	18,0	5,6
Tsjekkia	6,0	11,2	13,0	1,8
Polen	7,0	11,0	15,0	4,0
Slovakia	5,5	10,4	14,0	3,6
Ungarn	4,5	9,6	13,0	3,4
Irland	2,8	7,2	16,0	8,8
Belgia	2,3	6,8	13,0	6,2
Kypros	3,1	6,8	13,0	6,2
Nederland	2,3	4,5	14,0	9,5
Storbritannia	1,4	4,2	15,0	10,8
Luxembourg	1,4	3,1	11,0	7,9
Malta	0,3	1,4	10,0	8,6

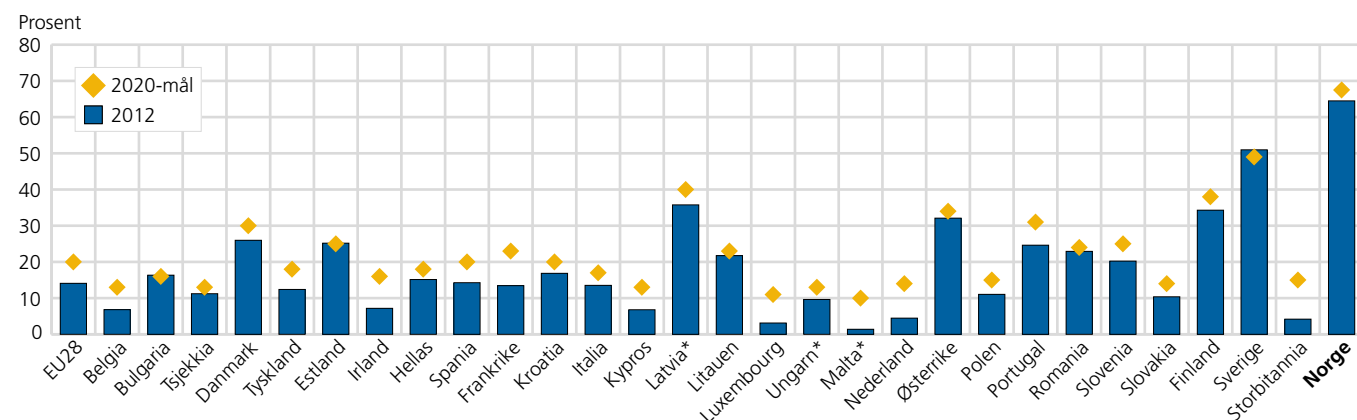
Norge **59,8** **64,5** **67,5** **3,0**

¹ Fornybarandelene er beregnet på grunnlag av data fra landene som hentes inn av Eurostat.

² Under forhandlingene om mål for Norge tok man utgangspunkt i en fornybarandel på 58,2 prosent for 2005. Denne andelen er i ettertid blitt revidert.

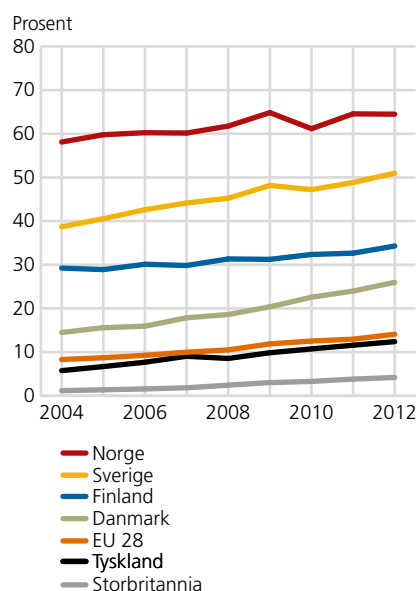
Kilde: Eurostat.

Figur 3. **Fornybarandel i EU-land og Norge.**

Kilde: Eurostat.

Figur 4. Fornybarandel i Norge og utvalgte EU-land

Kilde: Eurostat.

Bulgaria og Estland er de eneste andre landene som allerede har nådd målet. Store land som Storbritannia, Tyskland og Frankrike har alle et stykke igjen til målet.

Sverige og Danmark øker mest

Sverige og Danmark er de to EU-landene som har hatt størst økning i fornybarandelen de siste årene. Siden 2004 har økningen i de to nabolandene vært om lag 12 prosentpoeng – fra 14 til 26 prosent for Danmark og 39 til 51 prosent for Sverige. Norge har også økt fornybarandelen i denne perioden, med 6 prosentpoeng. Vi ser imidlertid av figur 4 at andelen gikk ned i 2010. Dette var tilfelle også for Sverige, selv om nedgangen der var mindre. Hovedårsaken er økt energibruk som følge av kaldt vær. Middelttemperaturen i 2010 var den tiende laveste i Norge siden 1900. Energibruken teller med i nevneren på fornybarbrøken slik at økt energibruk gjør fornybarandelen lavere. For Norge består derimot telleren hovedsakelig av normalisert vannkraftproduksjon, som ikke nødvendigvis endres i takt med forbruket. For 2010 steg telleren mindre enn nevneren, dermed ble fornybarandelen redusert.

Ulike tiltak i de ulike landene

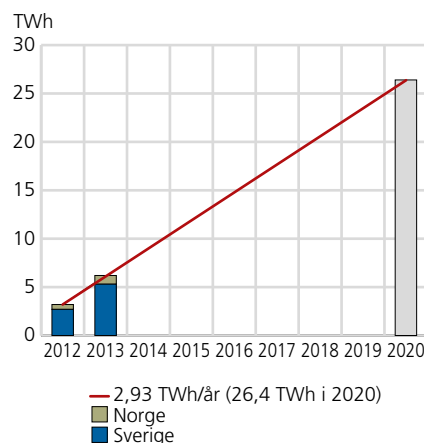
Oppfyllelse av fornybarmålene har krevd en rekke tiltak i landene, og vil på sikt kunne bidra til å begrense den globale oppvarmingen. Tiltakene har i hovedsak vært ulike former for investerings- og/eller driftsstøtte til fornybar energi ut fra hva forholdene lå til rette for i det enkelte land.

Tyskland har ingen spesielt gode naturgitte forutsetninger for fornybar energi fra vind eller sol. Landet har allikevel gjennom en stor og omdiskutert omstillingsoperasjon, kalt Energiewende, økt fornybarandelen en del de siste årene. Energiewende innebærer støtte til fornybar energi, der blant annet sol og vindenergi har forrang i nettet. Dette finansieres gjennom avgifter som betales av husholdninger og små og mellomstore virksomheter, mens store energiintensive virksomheter innenfor industrien har fritak for miljøavgiften som finansierer subsidiene til fornybar energi.

Denne omstillingen har bidratt til at energiprisene for husholdninger og små og mellomstore virksomheter har økt betydelig de siste årene. Med en fornybarandel på 12,4 prosent i 2012 er Tyskland imidlertid fortsatt under gjennomsnittet for EU på 14,1 prosent, og har en lang vei å gå til målet på 18 prosent i 2020.

En utfordring ved økt bruk av energi fra sol og vind er at tilgangen til disse energikildene er ustabile og ikke alltid på topp når behovet hos forbrukerne er størst. For å balansere dette trenger man tilgang til energikilder som forholdsvis lett kan reguleres opp og ned. Vannkraft med godt utbygde vannmagasiner er en slik kilde. Det krever imidlertid store investeringer i ledningsnett for å transportere strøm fra for eksempel Norge til Tyskland (ofte omtalt som at man vil bruke Norge som «batteri»). Det er også begrenset hvor mye slike overføringer vil kunne bidra til å balansere de store markedene i Europa.

Naturgass er en annen kilde til energi som både kan gi jevnere energitilgang, og som gir lavere utslipp enn kull og olje. Per i dag har imidlertid flere prosjekter i Tyskland blitt stoppet, og gasskraftverk står stille blant annet på grunn av billig kull fra USA som har gjort kullkraft mer lønnsomt. USA bruker ikke lenger like mye kull som følge av skifergassrevolusjonen der, derfor kan de eksportere mer kull til Europa.

Figur 5. Ny fornybar kraft i 2012 og 2013, som inngår i det felles norsk-svenske markedet for elsertifikater¹. Målet for 2020 er til sammen 26,4 TWh¹ Se faktaboks om elsertifikater.

Kilde: Norges vassdrags- og energidirektorat.

Storbritannia lengst unna målet

Storbritannia har økt fornybarandelen fra 1 til 4 prosent siden 2004, men er fortsatt blant landene med klart lavest andel. Med en målsetting om 15 prosent fornybarandel i 2020 er dette det landet som er lengst unna målet per 2012. Med relativt gode vindforhold er utbygging av vindkraft noe det satses på i Storbritannia, med god hjelp fra støttetiltak for slike investeringer. Tiltak omfatter blant annet kaianlegg og annen infrastruktur som støtte til utbygging av havbasert vindkraft. Både Statnett og Statkraft er involvert i utbygginger på den britiske sokkelen.

Mye av vindkraften i Storbritannia kan bygges ut offshore på områder som ikke er dypere enn at vindmøllene kan festes på havbunnen. Norge har til sammenlikning, med noen unntak, jevnt over dypere havbunn utenfor kysten som begrenser mulighetene for bunnfaste installasjoner. Alternativet er flytende installasjoner, noe som foreløpig er for dyrt med dagens teknologi og priser. Det forskes imidlertid på dette for å utvikle teknologien og få ned kostnadene per produsert kWh, blant annet i forbindelse med Hywind som er et offshore vindmøllekonsept som er under utvikling av Statoil.

Elsertifikater i Norge og Sverige

I Norge og Sverige er ordningen med elsertifikater et sentralt virkemiddel for å øke fornybarandelen, gjennom støtte til ny fornybar kraftproduksjon (se tekstboks). Fra 1. januar 2012 ble Norge en del av et felles norsk-svensk sertifikatmarked, slik at disse to landene til sammen skal øke fornybar kraftproduksjon med 26,4 TWh innen 2020.

Elsertifikatene er en støtteordning for fornybar strøm som i utgangspunktet er tenkt finansiert av strømkundene ved at elsertifikatkostnaden legges inn i strømprisen. Fordelingen av kostnaden ved dette tiltaket er imidlertid ikke opplagt siden mer strøm i markedet vil medføre lavere pris, som i neste omgang kommer strømkundene til gode. I [Bye og Amundsen \(2012\)](#) viser man at de som egentlig betaler for ordningen, er eksisterende kraftprodusenter (ved at kraftprisen i markedet faller). Normalårsproduksjonen per 1. januar 2014 som inngår i ordningen, er vist i tabell 2.

Foreløpig har mesteparten av den nye kraften som har mottatt elsertifikater og inngår i målet på 26,4 TWh, kommet i Sverige. Normalårsproduksjonen til disse kraftverkene utgjorde 5 311 GWh (5,3 TWh) per 1. januar 2014. Tilsvarende tall i Norge var 924 GWh. Mens det meste av dette var vannkraft i Norge, var brorparten vindkraft i Sverige. I Sverige er det også en del kraft som produseres fra biobrensl. Det har imidlertid ikke noe å si for fornybarandelen om utbyggingen kommer i Sverige eller Norge. Halvparten av den nye kraften som får elsertifikater, både finansieres og godskrives hvert av landene.

Omstridte ordninger

Elsertifikater og andre støtteordninger for å øke fornybarandelene er omstridte, både på grunn av kostnadene ved dette, hvordan kostnaden bæres, og hvorvidt det treffer som klimatiltak.

Så lenge man har et kvotemarked for klimagassutslipp i Europa, er tillatte utslipp gitt av disse kvotene. Økt fornybar kraftproduksjon i Norge og Sverige vil gi økt bruk av fornybar kraft og dermed, isolert sett, bidra til mindre etterpørsel etter fossile brensl eller at disse utkonkurreres.

Hva er elsertifikater?

En felles norsk-svensk støtteordning som skal bidra til å øke produksjonen av fornybar kraft i Norge og Sverige. Samlet mål for ny fornybar elektrisitetsproduksjon i det felles elsertifikatmarkedet er 26,4 TWh i perioden 2012-2020. Målet gjelder for normalisert kraftproduksjon (se boks om beregninger av fornybarandelen). Det tilsvarer strømforbruket til mer enn halvparten av alle norske husholdninger. Norge og Sverige er ansvarlig for å finansiere halvparten av utbyggingsmålet hver, uavhengig av hvor produksjonen kommer. Ordningen hadde oppstart 1. januar 2012.

Hvem kan få elsertifikater?

Ordningen er en markedsbasert støtteordning. Kraftprodusenter som bygger ut ny fornybar kraftproduksjon, får tildelt ett elsertifikat per megawatttime (MWh) elektrisitet som produseres. På denne måten får kraftprodusenter som etablerer ny fornybar kraftproduksjon, en inntekt gjennom salg av elsertifikater, i tillegg til den inntekten de får gjennom salg av strøm. Kraftleverandører, og noen store forbrukere får gjennom loven om elsertifikater plikt til å kjøpe sertifikater tilsvarende en viss andel av deres kraftomsetning eller forbruk. Elsertifikatavgiften vil igjen veltes over på kundene.

Ordningen er teknologinøytral, det vil si at den er lik for all ny kraftproduksjon basert på fornybare energikilder som er definert innenfor ordningen, som for eksempel vann, vind og biobrensel/biogass.

Kilde: Olje- og energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat.

Tabell 2. Normalårsproduksjon til kraftverk som inngår i målet på 26,4 TWh per 1. januar 2014. GWh

	Norge	Sverige
I alt	924	5 311
Vannkraft	739	444
Vindkraft	185	3 898
Bio		962
Sol		7

Kilde: Norges vassdrags- og energidirektorat.

Referanser

Bøeng, A.C. (2011): Hvordan kan Norge nå sitt mål om fornybar energi i 2020? *Økonomiske analyser* 6, 2011, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/hvordan-kan-norge-na-sitt-mal-om-fornybar-energi-i-2020>)

Bøeng, A.C. og O. Rosnes (2013): *Konsekvenser av Energieffektiviseringsdirektivet i Norge*, Rapport nr. 2013/26, Statistisk sentralbyrå. (<https://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/konsekvenser-av-energieffektiviseringsdirektivet-i-norge>)

Torstein Bye og Eirik S. Amundsen: Grønne og hvite sertifikater iblandet sort, *Økonomiske analyser* 3, 2012, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/gronne-og-hvite-sertifikater-iblandet-sort>)

Eurostat: Andelen fornybar energi i totalt sluttforbruk av energi. (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=t2020_31&tableSelection=1)

Mindre etterspørsel etter fossile brenslers vil imidlertid gi mindre etterspørsel etter klimakvoter og dermed lavere priser på disse kvotene. Hvis kvotemarkedet fungerer, vil kvoteprisene bli så mye lavere at noen igjen ønsker å kjøpe dem, det vil si bruke fossile brenslers som gir samme utslipp som før innfasingen av den fornybare kraften. Dermed er man like langt. Dette resonnementet forutsetter at den totale mengden utslippskvoter ikke endres, enten ved at noen kjøper kvoter som de ikke bruker, eller at det utstedes færre kvoter.

Ordningen med elsertifikatene kan også føre til stort inntektstap for det offentlige. Ifølge [Økonomiske analyser 3/2012](#), Statistisk sentralbyrå, vil reduserte strømpriser på grunn av økt tilbud av kraft ved utbygging som følge av elsertifikatmarkedet, redusere inntektene for norske kraftprodusenter. Eierne, stat og kommuner, vil da fram mot 2020 kunne tape utbytte på mellom 13 og 20 milliarder kroner per år.

Beregning av fornybarandelen

Beregning er basert på en noe komplisert brøk. Hovedsakelig forteller brøken hvor stor andel av den totale energibruken som er fornybar. Energibruk innenfor olje- og gassutvinning er holdt utenfor, i og med at energiprodukerende næringer ikke er med i sluttforbruket av energi. Olje- og gassutvinning er en næring med stor andel fossil energibruk, og ville gitt mye lavere fornybarandel for Norge om det hadde vært med ved beregningen.

Fornybar strømproduksjon er tatt med i telleren. Det vil si at økt produksjon av vann og vindkraft som går til eksport vil øke fornybarandelen for Norge, jamfør støtte til slik produksjon gjennom elsertifikatmarkedet. Tall for vann- og vindkraftproduksjon er beregnet som «normaliserte tall» det vil si at man korrigerer for tilfeldige årlige variasjoner i vind og nedbør ved å ta utgangspunkt i endring i produksjonskapasitet og gjennomsnittsproduksjon for flere år.

Fornybarandelen beregnes som følgende:

$$\frac{\text{Fornybar energi for varme og kjøling}^1 + \text{fornybar strømproduksjon med normalisert vann- og vindkraft} + \text{biodrivstoff}}{\text{Totalt sluttforbruk av energi} + \text{overføringstap av strøm og fjernvarme} + \text{forbruk av strøm og fjernvarme i kraft/varmesektor} + \text{fornybar energi fra varmepumper}}$$

¹ Fornybar energiforbruk i industri, husholdninger, tjenesteytende næringer, landbruk og fiske + fornybar fjernvarmeproduksjon + energi fra varmepumper. I «fornybar energi for varme og kjøling» inngår ikke strømforbruk.

Fornybarandelen for transport beregnes på en litt annen måte, der for eksempel strømforbruk i veitransport og biodrivstoff fra avfall veies tyngre enn annen fornybar energi. Andelen beregnes som følgende:

$$\frac{\text{Fornybart strømforbruk i veitransport} \times 2,5 + \text{annet fornybart strømforbruk i transport} + \text{biodrivstoff fra avfall} \times 2 + \text{annet bærekraftig biodrivstoff i transport (biodiesel, bioetanol, hydrogen, biogass)}}{\text{Totalt strømforbruk i transport} + \text{bensin- og dieselforbruk i transport} + \text{marine gassoljer i sjøfart} + \text{totalt biodrivstoff (både bærekraftig og ikke bærekraftig)}}$$

Hva vet vi om innvandrere som verken jobber, studerer eller mottar ytelser?

I 2011 hadde 16 prosent av innvandrerne i alderen 20-66 år svak tilknytning til arbeidsmarkedet, det vil her si at de verken jobbet, søkte arbeid, studerte eller mottok ytelser knyttet til fravær av arbeidsinntekt. I befolkningen for øvrig gjaldt det for 4 prosent. Mange av innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet kommer fra land i Afrika og Asia, men også de fra EU-land i Øst-Europa utgjør en stor gruppe. Med unntak av nordiske innvandrere er andelen med svak tilknytning høyere blant innvandrerkvinner enn blant innvandrer menn.

Før vi omtaler innvandrere med svak tilknytning til arbeidslivet, er det verdt å si noe om de siste årenes sysselsettingsutvikling blant innvandrere generelt. Det er ingen tvil om at innvandrerne (se tekstboks for definisjon) har bidratt svært mye til veksten i sysselsettingen de siste ti årene, andelen innvandrere blant de sysselsatte har økt jevnt de siste årene. Dette henger først og fremst sammen med den økte innvandringen Norge har opplevd som følge av EU-utvidelsen i 2004. Utvidelsen østover åpnet som kjent for økt arbeidsinnvandring, spesielt fra Polen og Litauen.

Veksten i antallet innvandrere utgjør i seg selv ikke hele forklaringen på den økte andelen innvandrere blant de sysselsatte. Etter 2007 har det også vært en moderat nedgang i antallet sysselsatte blant befolkningen for øvrig, samtidig som antallet sysselsatte innvandrere har økt. Økningen i antallet sysselsatte innvandrere har opprettholdt den totale sysselsettingsveksten og slik sett veid opp for stagnasjonen i sysselsettingen blant befolkningen for øvrig (Olsen 2013).

Noen grupper innvandrere skiller seg ut

Det er fortsatt slik at sysselsettingsandelen er lav i mange innvandrergrupper. I 2012 var for eksempel 43 og 55 prosent av innvandrerne fra henholdsvis Afrika og Asia sysselsatt, mens tilsvarende andel blant de fra EU-land i Øst-Europa var 73 prosent ([SSB 2013](#)). En viktig forklaring på denne forskjellen er at et stort flertall av personene i sistnevnte gruppe har kommet til Norge nettopp for å jobbe, mens svært mange i de to andre gruppene enten har kommet som flyktninger eller som familiegjenforente med flyktninger.

Andelen sysselsatte blant innvandrere i alt var 63 prosent i 2012 sammenlignet med 70 prosent blant befolkningen for øvrig. Bildet av sysselsettingen blant innvandrerne er altså sammensatt; på den ene side har innvandrerne bidratt sterkt til den siste tidens sysselsettingsvekst, på den annen side er det i noen innvandrergrupper fortsatt en del som står utenfor arbeidslivet.

Flere skal ut i jobb

Å øke graden av sysselsetting blant innvandrere er en av de viktigste måtene å hindre at det oppstår et delt samfunn, der levekårsforskjeller følger etniske linjer. Det er derfor et erklært mål fra myndighetenes side om å styrke innsatsen for å få flere innvandrere i arbeid (Meld. St. 6 (2012-2013), 2012). En del

Erik Herstad Horgen

Innvandrere

Personer som er bosatt i Norge, men som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og har fire utenlandsfødte besteforeldre. Det er registrert bosatte innvandrere vi belyser her, det vil si at de har et forventet opphold på mer enn seks måneder og er registrert bosatt ifølge Det sentrale folkeregisteret. Utenlandske statsborgere på korttidsopphold i Norge inngår ikke i gruppen vi ser på. Det gjør heller ikke norskfødte med innvandrerforeldre.

Artikkelen bygger på rapporten «[Innvandrere med svak tilknytning til arbeidsmarkedet – hvem er de?](#)», publisert 6. juni 2014. Rapporten er finansiert av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).

Erik Herstad Horgen er statsviter og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for arbeidsmarkedsstatistikk. (erik.horgen@ssb.no)

Tilknytning til arbeidsmarkedet

Svak tilknytning til arbeidsmarkedet er her definert som verken å delta i arbeidslivet, ta utdanning eller å motta ytelser eller pensjoner knyttet til fravær av arbeidsinntekt.

Delta i arbeidslivet er å være sysselsatt (lønnstaker eller selvstendig næringsdrivende), registrert helt arbeidsledig eller «arbeidssøkende ellers». I sistnevnte kategori inngår ordinære tiltaksdeltakere, personer som mottar individstønad, dagpenger eller ventestønad, og personer på introduksjonsordning for nyankomne flyktninger.

Å *være under utdanning* betyr at man er registrert med en aktivt pågående utdanning.

Helserelaterte ytelser, omfatter sykepenger, arbeidsavklaringspenger samt foreløpig og varig uførepensjon.

Pensjoner er AFP-pensjon, samt etterlattepensjon, supplerende stønad og pensjoner fra andre enn NAV/folketrygden (alderspensjon er ikke relevant her siden vi kun omtaler de under 67 år).

av denne innsatsen retter Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) mot innvandrere med svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Å ha svak tilknytning til arbeidsmarkedet betyr her at man verken jobber, søker arbeid, studerer eller mottar ytelser knyttet til fravær av arbeidsinntekt (se tekstboks om tilknytning til arbeidsmarkedet).

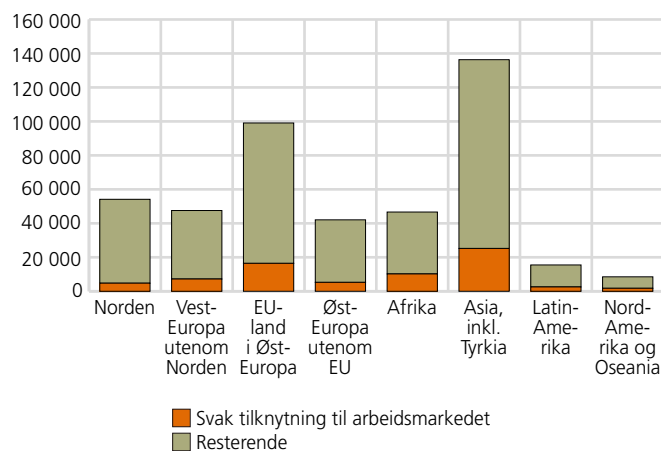
Denne definisjonen krever en noe nærmere forklaring: Å jobbe eller å være midlertidig fraværende fra jobb på grunn av sykdom, ferie eller betalt permisjon gir deg helt opplagt en tilknytning til arbeidsmarkedet, men det er ikke like opplagt at alle de som ikke jobber, nødvendigvis har en svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Man kan ha andre former for tilknytning til arbeidslivet enn å jobbe. Noen studerer eller går på skole nettopp med sikte på å få seg jobb i fremtiden, noe som kan sies å gi dem en slags tilknytning til arbeidsmarkedet. Arbeidsledige, tiltaksdeltakere og personer på individstønad må også sies å kunne ha et aktivt forhold til arbeidsmarkedet i og med at målet er å få dem i jobb. Vi ser derfor bort fra disse gruppene når vi snakker om personer med svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

I tillegg til de ovennevnte gruppene har vi også utelukket mottakere av helserelaterte ytelser, som arbeidsavklaringspenger og uførepensjon. Mottakere av pensjoner, først og fremst AFP, er også utelatt. Her kan det innvendes at mange av mottakerne av helserelaterte ytelser eller pensjoner kan ha svak tilknytning til arbeidsmarkedet, i så måte er det kun en undergruppe av personer med svak tilknytning til arbeidsmarkedet som vi ser på her. Vi har likevel utelatt dem fordi disse ytelsene og pensjonene direkte er knyttet til fravær/opphør av arbeid, for eksempel i motsetning til ytelser som sosialhjelp eller kontantstøtte. Det er også verdt å minne om at det går an å kombinere de nevnte helserelaterte ytelsene og AFP med å jobbe.

Flest fra Asia og EU-land i Øst-Europa

I alt var det 73 500 innvandrere (20-66 år) som hadde svak tilknytning til arbeidsmarkedet i 2011, en andel på 16 prosent. I figur 1 er innvandrerne fordelt etter landbakgrunn og etter tilknytning til arbeidsmarkedet. De to store innvandrergruppene med svak tilknytning til arbeidsmarkedet målt i

Figur 1. Innvandrere i Norge (20-66 år), etter landbakgrunn og tilknytning til arbeidsmarkedet. 4. kvartal 2011

Kilde: System for persondata, Statistisk sentralbyrå.

antall, kommer fra Asia og fra EU-land i Øst-Europa. De var også de desidert mest tallrike gruppene totalt sett. Til sammen utgjorde de dermed i 2011 over halvparten av innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Men i begge gruppene var andelen med svak tilknytning til arbeidsmarkedet bare litt høyere enn blant innvandrerne totalt sett: 19 prosent blant dem fra Asia og 17 prosent blant dem fra EU-land i Øst-Europa. Det var innvandrerne fra Afrika som hadde den høyeste andelen, med 22 prosent.

Når vi ser på relative tall, var det innvandrerne fra Nord-Amerika og Oseania som hadde nest høyest andel med svak tilknytning til arbeidsmarkedet, 21 prosent i 2011. Som vi ser i figur 1, utgjorde dette en svært liten gruppe målt i antall. Lavest andel var det blant innvandrere fra Norden (9 prosent) og Øst-Europa utenom EU (13 prosent). Blant innvandrere fra Vest-Europa utenom Norden var andelen 15 prosent.

Når man fordeler etter verdensdeler eller regioner, slik som i figur 1, skjuler man eventuelle forskjeller mellom enkeltlandsgrupper. Å fordele alle innvandrere etter enkeltland ville bli svært uoversiktlig og altfor detaljert, men vi kan si noe om de aller største enkeltlandsgruppene. Av de 73 500 innvandrere med svak tilknytning til arbeidsmarkedet i 2011 kom hele 30 600 fra enten Polen, Litauen, Somalia, Filippinene, Irak, Pakistan eller Thailand. Av disse var det desidert høyeste antallet fra Polen (9 300), deretter fulgte Somalia (4 800), Filippinene (4 100) og Irak (3 500). Blant disse sju landene var det derimot høyest andel med svak tilknytning blant de fra Somalia (31 prosent) og Filippinene (30 prosent). Blant dem fra Pakistan, Irak og Thailand var andelen henholdsvis 22, 21 og 20 prosent. Lavest andel blant disse nevnte sju innvandrergруппene var det blant dem fra Litauen (17 prosent) og Polen (16 prosent). Blant innvandrere fra noen land er det ganske store kjønnsforskjeller, noe vi kommer tilbake til lenger ned i artikkelen.

Mange kvinner fra nyere EU-land

Det kan kanskje virke som et paradoks at en av innvandrergруппene med høyest andel sysselsatte, nemlig de fra EU-land i Øst-Europa, også har en relativt høy andel med svak tilknytning til arbeidsmarkedet (se figur 1). Som tidligere nevnt har jo mange av disse kommet til Norge nettopp for å jobbe. Dette har i første rekke vært menn, blant annet som følge av stor etterspørsel etter arbeidskraft i tradisjonelt mannsdominerte næringer som bygg og anlegg.

En betydelig del av kvinnene som har innvandret fra disse landene, har gjort det i form av familiegjengenforening. Blant disse kan det være en del som blir forsørget av ektemannen, eller som jobber i uregistrerte arbeidsforhold. Dette kan være med på å forklare at andelen med svak tilknytning til arbeidsmarkedet er høyere blant kvinnene enn mennene i denne innvandrergруппen (se figur 2). I 2011 var andelen med svak tilknytning til arbeidsmarkedet i denne innvandrergруппen 14 prosent blant mennene og 21 prosent blant kvinnene.

At en del av kvinnene blir forsørget av ektemannen eller jobber i uregistrerte arbeidsforhold, kan bare være en del av forklaringen på den relativt høye andelen med svak tilknytning til arbeidsmarkedet blant personer fra EU-land i Øst-Europa. En annen delforklaring kan faktisk også være at en del har flyttet ut av landet uten å melde fra om det, noe vi omtaler senere i artikkelen.

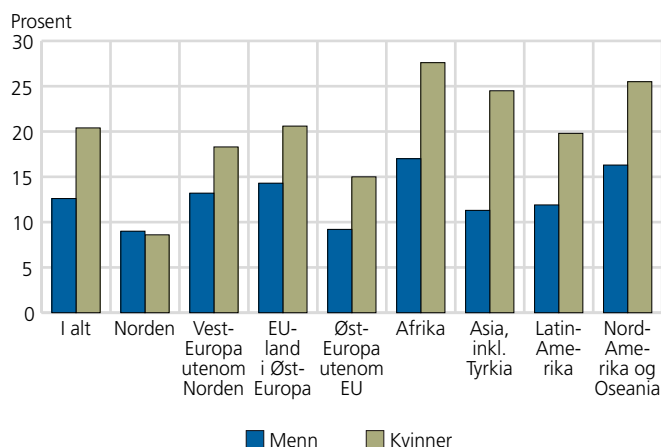
8 prosent på sosialhjelp

Det er bare et ganske lite mindretall av innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet som har status som sosialhjelpsmottakere i datagrunnlaget, som har vært hovedkilden for denne statistikken (se tekstboks). I 2011 var andelen på sosialhjelp blant innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet 8 prosent (se tabell 1). Dette er en stønad som er ment å være en

Datagrunnlaget

Artikkelen bygger på tall fra System for persondata (SFP), en utvidet registerbasert statistikk for sysselsetting, der også de ikke-sysselsatte er med. For begge grupper gis det opplysninger om hvorvidt de er under utdanning eller mottar offentlige ytelser. Systemet er etablert nettopp for å beskrive ulike gruppers forhold til arbeidsmarkedet, utdanning og ytelser. Å ha «ukjent status» i SFP betyr derfor at man verken er sysselsatt eller er mottaker av noen av de ytelsene som systemet registrerer (se Nerland mfl. 2011 for en fullstendig oversikt). I tabell 1 ser vi at til sammen 84 prosent av innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet hadde ukjent status i SFP.

Figur 2. Andel innvandrere (20-66 år), med svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Etter landbakgrunn og kjønn. Prosent av registrert bosatte i alt i hver gruppe. 4. kvartal 2011

Kilde: System for persondata, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 1. Innvandrere (20-66 år) med svak tilknytning til arbeidsmarkedet, etter status i System for persondata (SFP) og kjønn. 4. kvartal 2011

	Begge kjønn		Menn		Kvinner	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
I alt	73 457	100,0	29 901	100,0	43 556	100,0
Sosialhjelp	5 746	7,8	2 997	10,0	2 749	6,3
Forsørgerytelser, med mer ¹	5 888	8,0	726	2,4	5 162	11,9
Ukjent status i SFP, hadde inntekt	43 173	58,8	18 184	60,8	24 989	57,4
Ukjent status i SFP, hadde ingen inntekt	18 650	25,4	7 994	26,7	10 656	24,5

¹ Her inngår også personer med nedsatt arbeidsevne, ikke på tiltak.

Kilde: System for persondata, Statistisk sentralbyrå.

midlertidig inntektssikring for personer som ikke har andre måter å forsørge seg på. I motsetning til en del helserelaterte ytelser, der man opparbeider seg rettigheter over tid, har alle med lovlig opphold og fast bosted i Norge i utgangspunktet rett til å få sosialhjelp. På bakgrunn av dette kunne man kanskje forvente at sosialhjelpsmottakere utgjorde en ganske stor andel av dem som har svak tilknytning til arbeidsmarkedet, men slik er det altså ikke.

Sosialhjelp gis blant annet på bakgrunn av familiesituasjonen, og det kan til en viss grad være litt tilfeldig hvem i familien som registreres som mottaker. Som regel er det kun én person i familien som er mottaker, derfor kan det reelle antallet sosialhjelpsmottakere være noe høyere enn det som vises i tabellen. Forskjellen mellom kjønnene, 10 prosent sosialhjelpsmottakere blant mennene sammenlignet med 6 prosent blant kvinnene, må også sees i lys av dette.

Mer interessant er det at forskjellene er svært store avhengig av landbakgrunn. Mens bare 1 prosent av dem med svak tilknytning til arbeidsmarkedet fra EU-land i Øst-Europa var sosialhjelpsmottakere i 2011, var tilsvarende andeler blant dem fra Afrika og Asia henholdsvis 22 og 9 prosent.

Det er omtrent like mange mottakere av forsørgerytelser (se tekstboks) som sosialhjelpsmottakere blant innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet (se tabell 1). Her er forskjellene mellom menn og kvinner betydelige, det er først og fremst kvinnene som mottar disse forsørgerytelsene. I 2011 var andelen 12 prosent blant innvandrerkvinnene med svak tilknytning til arbeidsmarkedet og kun 2 prosent blant mennene.

Også når det gjelder disse ytelsene, er det relativt stor forskjell mellom de forskjellige innvandrergruppene med svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Blant dem fra EU-land i Øst-Europa var andelen 4 prosent, sammenlignet med 10 prosent blant dem fra Asia og 16 prosent blant dem fra afrikanske land.

Mange med ukjent status

De resterende, altså de som verken mottok sosialhjelp eller forsørgerytelser (med mer), hadde ukjent status i SFP. For å kunne si litt mer om den store gruppen med ukjent status har vi koblet dataene med SSBs inntektsregister. SFP viser til tredje uka i november (4. kvartal) mens inntektsregisteret viser alle inntektene personene har hatt i løpet av hele året, både yrkesinntekter, kapitalinntekter, skattepliktige overføringer og skattefrie overføringer.

Ved å se på de to kildene samtidig kan vi si noe om hvorvidt de med ukjent status i SFP 4. kvartal 2011 hadde noen inntekter i løpet av det året eller ikke. Vi ser i tabell 1 at 59 prosent av innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet hadde ukjent status i SFP, men likevel en eller annen form for inntekt i 2011. Dette kan ha vært alt fra arbeidsinntekt i løpet av den delen av året som SFP ikke dekker, til renteinntekter eller overføringer som ikke er med i SFP (for eksempel barnetrygd). Tilsvarende hadde 25 prosent, eller 18 700 personer, ukjent status i SFP og ingen inntekt. Vi omtaler denne gruppen senere i artikkelen.

Flest kvinner

Over halvparten av innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet er kvinner, i 2011 utgjorde de 59 prosent av personene i denne gruppen. Andelen innvandrerkvinner med svak tilknytning til arbeidsmarkedet var 20

Forsørgerytelser

Med forsørgerytelser mener vi her kontantstøtte og enslig forsørgerstønad. Også personer med nedsett arbeidsevne, ikke på tiltak, er inkludert i denne gruppen. Dette er personer som venter på vedtak om de er aktuelle for arbeidsrettede tiltak, og personer som ikke er aktuelle for slike tiltak. Siden disse er svært få sammenlignet med mottakere av kontantstøtte og enslig forsørgerstønad, har vi omtalt denne samlegruppen som «forsørgerytelser, med mer» i tabellene og som «forsørgerytelser» i teksten.

prosent i 2011, sammenlignet med 13 prosent blant mennene (se figur 2). I tilsvarende gruppe i befolkningen utenom innvandrere er det også en høyere andel kvinner med svak tilknytning til arbeidsmarkedet, men forskjellen er svært liten.

Det er også varierende grad av kjønnsforskjeller mellom de ulike innvandrergruppene. Innvandrerne fra Norden skiller seg fra de øvrige gruppene ved at andelen med svak tilknytning til arbeidsmarkedet er høyere blant menn. Innvandrere fra Norden skiller seg også ut med en lav andel med svak tilknytning til arbeidsmarkedet. I de andre gruppene er nivået høyere og forskjellen mellom kjønnene større. Størst forskjell mellom menn og kvinner finner vi blant innvandrerne fra Asia, i den gruppen hadde 11 prosent av mennene og 25 prosent av kvinnene svak tilknytning til arbeidsmarkedet i 2011.

Blant innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet er flertallet av kvinnene gift, mens flertallet av mennene er ugift. Videre er andelen som har barn, høyere blant kvinnene enn blant mennene i denne gruppen, og kvinnene er, som tidligere nevnt, overrepresentert blant dem som mottar forsørgerytelser. Når man ser dette i sammenheng med informasjon fra arbeidskraftundersøkelsen (se tekstboks), kan det virke som en god del av innvandrerkvinnene med svak tilknytning til arbeidsmarkedet er hjemme med barn og/eller eventuelt blir forsørget helt eller delvis av ektemann. Blant kvinnene som er gift, finner vi dessuten ektefellen igjen i SFP i de aller fleste tilfellene – og 70 prosent av disse kvinnenes ektefeller er sysselsatt.

Innvandrerne fra Somalia, Pakistan og Filippinene utmerker seg med spesielt høye andeler kvinner som har svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Da har vi kun tatt utgangspunkt i de tidligere nevnte enkeltlandene med flest personer i denne gruppen.

Blant innvandrerne fra Filippinene utgjorde kvinnene over 90 prosent av dem med ukjent status i SFP eller mottakere av sosialhjelp/forsørgerytelser. Det er rimelig å anta at en betydelig andel av disse er au pair. Denne gruppen vil ofte havne i gruppen med ukjent status i SFP siden de verken blir registrert som arbeidstakere eller som studenter mens de er i Norge, og siden de sjelden mottar velferdsytelser.

Blant innvandrerkvinnene fra Somalia hadde 40 prosent svak tilknytning til arbeidsmarkedet i 2011, tilsvarende andel blant dem fra Pakistan var 35 prosent. Mange av disse kvinnene har innvandret på bakgrunn av familiegjenforening, en del av kvinnene fra Somalia har kommet som flyktninger. Som vi har vært inne på tidligere, kan det være slik at en del av disse kvinnene blir forsørget av ektemannen.

Over halvparten har bodd i Norge i mindre enn fem år

Over halvparten av innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet har bodd i Norge i mindre enn fem år, i 2011 var andelen 58 prosent. Her er det svært små forskjeller mellom menn og kvinner, og ikke overraskende synker andelen med denne statusen etter lengden på botiden. Mens omtrent 32 prosent av innvandrerne med mindre enn ett års botid hadde svak tilknytning til arbeidsmarkedet i 2011, var andelen rundt 11 prosent blant dem med 10 års botid eller mer. Blant innvandrerne fra Afrika er bildet imidlertid noe mer sammensatt. Riktignok er de som har mindre enn ett års botid, sterkt overrepresentert blant dem med svak tilknytning til arbeidsmarkedet, men andelen

Arbeidskraftundersøkelsen (AKU)

En utvalgsundersøkelse om personers tilknytning til arbeidsmarkedet. I undersøkelse spør man også dem som ikke jobber, om hva de oppfatter som sin hovedsakelige virksomhet. Gjennom å koble datagrunnlaget for denne statistikken (System for persondata) med AKU ser vi at i overkant av 40 prosent av innvandrerne med svak tilknytning til arbeidsmarkedet sier at sin hovedsakelige virksomhet er å være hjemmearbeidende.

holder seg rundt 19-20 prosent både når vi ser på dem som har henholdsvis 1-4 års botid, 5-9 år og 10 år eller mer. Når vi holder dem med mindre enn ett års botid utenfor, ser det altså ikke ut til at lengden på botid påvirker nivået blant innvandrerne fra Afrika i særlig grad.

Kanskje flyttet ut av landet?

Personer som flytter til utlandet for godt, eller for en lengre periode, har plikt til å melde fra om flyttingen til et skattekontor før flyttingen. Av flere årsaker er det en del som ikke melder fra om at de flytter ut av Norge, og man kan derfor være rimelig sikker på at en del av de personene som har flyttet ut av landet, fortsatt er registrert som bosatte i Det sentrale folkeregisteret ([Pettersen 2013](#), s. 14-15). Denne gruppen blir dermed også inkludert i SSBs befolkningsstatistikk, som tallene i denne artikkelen blant annet bygger på. Det skal imidlertid sies at kvaliteten på SSBs utvandringsstatistikk er god sammenlignet med tallene i andre land (Pettersen 2013, s. 14-15). Siden det er fri flyt av arbeidskraft innenfor EØS-området, kan det være grunn til å tro at slik uregistrert utvandring er vanligere blant innvandrere fra disse områdene enn blant dem fra Afrika eller Asia.

Vi kan være rimelig sikre på at en del av dem som vi her omtaler som personer med svak tilknytning til arbeidsmarkedet, sannsynligvis har utvandret fra Norge uten å melde fra om det. Men omfanget er det umulig å si noe helt sikkert om. Det vi imidlertid vet, er at tre fjerdedeler av de 73 500 med svak tilknytning til arbeidsmarkedet i 2011 satte spor av seg i registrene i form av at de mottok sosialhjelp, kontantstøtte eller hadde andre inntekter i løpet av året. Også blant disse kan uregistrert utflytting forekomme – men sannsynligheten for slik uregistrert emigrering er i alle fall lavere i denne gruppen enn blant dem som vi ikke finner igjen med noen registrert inntekt.

Referanser

Horgen, Erik Herstad (2014): *Innvandrere med svak tilknytning til arbeidsmarkedet – hvem er de?*, [Rapporter 2014/12](#), Statistisk sentralbyrå.

Meld. St. 6 (2012-2013). (2012): En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap: 2012-2013. Oslo: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. (<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-6-20122013.html?id=705945>)

Nerland, Solve Mikal, Per Svein Aurdal og Erik Herstad Horgen (2011): System for persondata – versjon 9. Dokumentasjon av årgangene 2008-2009, Notater 2011/47, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/system-for-persondata-versjon-9>)

Olsen, Bjørn (2013): Innvandringen økte sysselsettingen, *Samfunnsspeilet* 5, 2013, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/ssp/5-2013>)

Pettersen, Silje Vatne (2013): *Utvandring fra Norge 1971-2011*, Rapport 2013/30, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/utvandring-fra-norge-1971-2011>)

SSB (2013): Sysselsetting blant innvandrere, registerbasert, 4. kvartal 2012: Nesten 27 000 flere innvandrere i arbeid. Publisert 20. juni 2013, Statistisk sentralbyrå. (<http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/innvregsys>)

Det var i alt 18 700 innvandrere med svak tilknytning til arbeidsmarkedet i 2011 som heller ikke hadde noen inntekt det året. Dette svarte til 25 prosent av personene i denne gruppen. Vi har også inkludert kapitalinntekter, slik at det ville holde med å ha hatt renteinntekter fra en norsk bankkonto for å bli registrert med en inntekt. Disse 18 700 personene utgjorde 4 prosent av innvandrerne i alt, tilsvarende gruppe blant befolkningen for øvrig var 1 promille.

Vi kan ikke trekke noen slutninger på bakgrunn av disse tallene, men på grunnlag av denne svært store forskjellen er det rimelig å anta at en betydelig andel av innvandrerne i denne gruppen kan ha flyttet ut av landet uten å melde fra om det. Vi vet nemlig også fra før av at innvandrere har høyere sannsynlighet for å utvandre enn andre ([Pettersen 2013](#), s. 14-15).

Uregistrert utflytting er imidlertid bare én av flere mulige forklaringer på at en del personer har ukjent status i SFP og ingen registrert inntekt. Det er selvsagt mulig å leve uten inntekt, man kan for eksempel være forsørget av ektefelle eller andre. Vi har tidligere vært inne på at en god del anser seg å være familiearbeidere, og at en høy andel av kvinnene er gift med en mann som jobber. En annen mulighet er at man jobber svart. Da vil man heller ikke sette spor etter seg i de nevnte registrene så fremt man ikke samtidig mottar velferdsytelser eller har en supplerende, legitim inntekt.

Alene, i samliv eller fortsatt i barndoms-hjemmet?

Unge voksne i Europa er i ulik grad avhengige av økonomisk støtte fra foreldrene, og det avspeiles i hvordan de bor. I Norge flytter de mye tidligere fra barndomshjemmet enn unge i Italia gjør, og norske kvinner og menn bor oftere alene eller i samliv. I begge land flytter kvinner tidligere enn menn ut av foreldrehjemmet. Forskjellene har sammenheng med økonomiske og kulturelle forhold både mellom land og individer.

Andelen unge voksne som bor hjemme hos mor og far, varierer sterkt i Europa. Størst er den i Sør-Europa og minst i Norden. Norge og Italia er to av ytterpunktene i Europa med hensyn til andel unge voksne som fortsatt bor i foreldrehjemmet.

Hva skyldes denne forskjellen? Er landene forskjellige også når det gjelder andel som bor i eget hushold, enten i par, alene eller sammen med andre likesinnede? Er det kjønnsforskjeller i bomønsteret blant unge voksne, og er husholdstilknytningen for unge kvinner og menn forskjellig landene imellom? Og endelig, er forskjellene i dette mønsteret mellom land og mellom kvinner og menn primært knyttet til økonomiske eller kulturelle forhold?

Forskjeller mellom land og persongrupper

Forskningslitteraturen knytter forskjellene i unge voksnes husholdsmønster dels til normer og kulturelle kjennetegn, dels til arbeidsmarked og boligmarked, samt til utdanningssystem, velferdsordninger og velferdsrettigheter i hvert enkelt land (se for eksempel Aassve mfl. 2002). Dels vektlegges kjennetegn ved de unge voksne selv (og foreldrene). Dette omfatter hans eller hennes gjøremål, spesielt om vedkommende er under utdanning eller ikke, og hans eller hennes såkalte humankapital, det vil si utdanningsnivå, yrkesdeltaking/yrkesstatus og inntekt (Texmon 1995, Nilsson og Strandh 1999, Aassve mfl. 2001, Hellevik 2005, Karamessini 2008).

I senere år har man også vært opptatt av at innvandrersgrupperes spesielle økonomiske situasjon og kulturelle bakgrunn preger deres husholdsmønster mer enn makroforhold i landet de bor i eller personlige kjennetegn ellers (Stone mfl. 2011).

Kvinner flytter ut tidligere enn menn

Unge menn blir boende lenger hos foreldrene enn unge kvinner. Dette er et generelt trekk i alle europeiske land (Eurostat 2009). Det har selvfølgelig sammenheng med at kvinner er gjennomgående yngre når de inngår samliv, men det har også sammenheng med en rekke andre forhold. Situasjonen på arbeidsmarkedet er funnet å veie tyngre for unge menn enn for unge kvinner, for eksempel ved at arbeidsløshet bidrar sterkere til utsatt utflytting fra foreldrehjemmet for menn (Texmon 1995, Aassve mfl. 2001 og 2002).

Også tradisjonelle kjønnsroller i familien antas å holde unge menn lenger hjemme hos mor enn hva tilfellet er for unge kvinner. I Italia avspeiler uttryk-

Randi Kjeldstad

Artikkelen bygger på resultater fra et samarbeid mellom Tindara Addabbo, Università degli Studi di Modena e Reggio Emilia og Randi Kjeldstad. Se Addabbo og Kjeldstad 2013 for mer inngående beskrivelse av teori, metode og data.

Randi Kjeldstad er sosiolog og inntil nylig seniorforsker i Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, Gruppe for demografi og levekår. (randi.kjeldstad@ssb.no)

Regresjonsanalyse

Analysen sammenligner det å bo i foreldrehjemmet og å bo alene (eventuelt i bofellesskap med andre) med det å bo i samliv med ektefelle eller samboer. Resultatene i tabell 2 presenteres i form av sannsynlighet (relativ risiko) for å bo i foreldrehjemmet i forhold til å bo i samliv, og for å bo alene i forhold til å bo i samliv, avhengig av den enkeltes verdi på analyse- og kontrollvariablene som inngår i modellene. På fagspråket heter slike modeller multinomiske regresjonsmodeller, og er estimert separat for kvinner og menn i hvert land.

Variablene fremgår av venstre kolonne i tabell 1. For mer inngående beskrivelse av variabler, verdier og referansekategorier, se Addabbo og Kjeldstad 2013.

Samtlige variabler er de samme og/eller direkte sammenlignbare for Italia og Norge, med unntak av *region* (bo-region), som inngår bare i de italienske modellene. Det siste er begrunnet i særegne historiske, økonomiske og kulturelle skiller mellom Nord- og Sør-Italia som antas å ha stor betydning for familiedanning og familierelasjoner i Italia (Rosina og Rivellini 2004, Benassi og Novello 2007).

Datagrunnlaget

Analysene i denne artikkelen bygger på tverrsnittsdata fra den europeiske undersøkelsen EU SILC (Statistics on Income and Living Conditions) som inneholder sammenlignbar informasjon om en stor mengde sosioøkonomiske forhold på individnivå i EU/EØS, deriblant Italia og Norge. EU SILC publiseres årlig. Vi har valgt å benytte data for 2007, da økonomien og arbeidsmarkedet var relativt stabile i begge land. Dette for å unngå mulige virkninger av den internasjonale finanskrisen som startet i 2008, og som siden har rammet Italia langt sterkere enn Norge. Analyseutvalget er kvinner og menn i alderen 20-39 år fratrasket personer som avtjener førstegangs verneplikt. Utvalget utgjør 13 290 italienere og 3 667 nordmenn.

ket «mammoni» et antatt særlig tett mor-sønn-forhold hvor unge menn oppgir noe av sin økonomiske og personlige uavhengighet i bytte mot mors middager og skjortevask. Unge kvinner som bor i foreldrehjemmet, forventes å delta mer i pliktene hjemme og antas således å ha mer å vinne på å flytte ut (Texmon 1995).

Familie som buffer mot økonomisk usikkerhet?

Internasjonal komparativ forskning om unge voksnes husholdsmønster finner gjennomgående en sammenheng mellom økonomisk usikkerhet på nasjonalt nivå og unge voksnes utsatte etablering av eget selvstendig hushold (Aassve mfl. 2013). I Norge har arbeidsløsheten, også blant ungdom, vært lavere enn i de fleste andre europeiske land i en årrekke, mens Italia har hatt, og har, relativ høy ledighet.

Foreldrene har større økonomiske forpliktelser overfor voksne barn i Italia enn i Norge. I Italia opphører deres forsørgelsesplikt først når «barnet» er blitt økonomisk uavhengig eller gifter seg (Patti 2014). Selv om det heller ikke i Norge er en formell aldersgrense for når foreldreansvaret tar slutt, betraktes sønner og døtre som har fylt 18 år generelt som selvstendige individer, også i økonomisk forstand (Sverdrup 2014).

Samtidig er velferdsstaten mer omfattende i Norge enn i Italia, med relativt sjenerøse offentlige inntektssikringsordninger; trygd og sosialhjelp ved mangel på arbeid og inntekt, og stipendier, studielån og offentlig subsidierte studentboliger under skolegang. I Italia er bufferen mot økonomisk usikkerhet blant de unge først og fremst familien. I Norge er bufferen i langt større grad velferdsstaten.

I tillegg til formelle forskjeller i rettigheter og plikter er det også viktige kulturelle forskjeller mellom landene. Familiebåndene beskrives som spesielt sterke i Italia sammenlignet med de fleste vestlige land i dag (Rosina og Fraboni 2004, Manacorda og Moretti 2006). Unge voksne både i Norge

og Italia forventer nok til en viss grad å bli subsidiert av foreldrene til de er blitt økonomisk selvstendige. Men mens norske foreldres bostøtte som regel er økonomiske bidrag til de unges etablering i egen bolig, bidrar italienske foreldre primært ved at oppholdstillatelsen i barndomshjemmet forlenges.

Fokus på enkeltindivider

Unge voksne i Italia og Norge lever således i to forskjellige kontekster både økonomisk og kulturelt. Det betyr ulike sosiale og økonomiske rammer for den enkeltes valg av familietilknytning og boform. Samtidig vil kjennetegn ved enkeltindivider påvirke dette bildet, og vi spør om også sammenhengen mellom unge voksnes boform og individuelle kjennetegn varierer mellom Italia og Norge.

En multivariat analyse (regresjonsanalyse, se tekstboks for definisjon) der flere kjennetegn stilles opp mot hverandre, viser i hvilken grad forskjellene i husholdsmønster i de to landene kan knyttes til to sett individkjennetegn: sosiokulturell bakgrunn (utdanningsnivå, fødeland og bosted) og økonomisk situasjon (arbeid, inntekt, eventuell helsesvikt og sosiale stønader). Vi ønsker primært å avdekke sammenhenger av en viss allmenn karakter, ikke akutte eller tidsbegrensede virkninger knyttet til for eksempel økonomiske konjunktursvingninger (se tekstboks om datagrunnlaget).

Nordmenn oftere høyt utdannet, i jobb eller skole

Halvparten av unge voksne italienske menn og en drøy tredel av italienske kvinner i alderen 20-39 år bodde i foreldrehjemmet i 2007, mot tilsvarende en av ti norske menn og en av 20 norske kvinner (se tabell 1). Samtidig er andelen aleneboende betydelig høyere i Norge enn i Italia, drøyt en av tre unge voksne nordmenn mot drøyt en av ti italienere i 2007. Andelen er høyest blant menn i begge land. Videre lever flere unge voksne i samliv i Norge enn i Italia, og i begge land er det kvinnene som oftest lever i samliv.

Det er store forskjeller i bakgrunn og økonomisk situasjon mellom unge voksne i Norge og Italia, men også mellom kvinner og menn i de to landene. Generelt tilsier disse forskjellene at norske unge voksne er bedre rustet enn unge italienere, først og fremst økonomisk, til å eta-

Tabell 1. Italienske og norske kvinner og menn 20-39 år, etter ulike kjennetegn^{1,2}

	Italia		Norge	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Husholdstilknytning	<i>Prosent</i>			
I foreldrehjemmet	50	37	11	6
I samliv	35	51	48	60
Alene	14	11	41	34
Sosiokulturell bakgrunn				
Utdanningsnivå				
Grunnskole (*)	35	31	23	19
Videregående skole	51	52	50	41
Univ. og høyskole	14	17	27	40
Fødeland				
«Innfødte» (*)	90	89	89	88
EU-fødte	1	2	4	4
Andre land	8	9	8	8
Region (bare for Italia)				
Mellom- og Nord-Italia (*)	63	62		
Sør-Italia	37	38		
Økonomisk situasjon				
Hovedsakelig virksomhet				
Perm. sysselsatt (*)	47	34	60	48
Midlertidig sysselsatt	11	11	7	11
Selvstendig næringsdrivende	17	8	10	4
Arbeidsledig	9	10	5	3
Student	11	14	14	24
Inaktiv	4	24	4	10
Arbeidsinntekt	<i>Euro</i>			
Årlig gjennomsnitt	18 172	10 215	37 142	21 897
Sosiale stønader				
Årlig gjennomsnitt	675	612	1 533	2 052
Kronisk syk?	<i>Prosent</i>			
Nei (*)				
Ja	7	9	13	13
(Kontrollvariabler)				
Barn <15 år i husholdet?				
Nei (*)				
Ja	7	46	35	54
Alder	<i>År</i>			
Gjennomsnitt	31	31	30	30
Bostedskommune etter befolkningstetthet	<i>Prosent</i>			
Spredtbygd (*)	17	16	29	30
Mellomtett	41	41	15	15
Tettbygd	43	44	55	56
Antall observasjoner	6 529	6 749	1 834	1 794

¹ Variabelverdier merket (*) er referanse kategorier for de uavhengige variablene i regresjonsanalysen (se tekstboks om regresjonsanalyse).

² Overskriften ble rettet 14. august 2014.

Kilde: EU SILC 2007.

Tabell 2. **Sannsynlighet (relativ risiko) for å bo i foreldrehjemmet eller alene, versus å leve i samliv med ektefelle eller samboer. Totalt for begge land og separat for Italia og Norge. Alle 20-39 år. Standardfeil i parentes**

	Begge land		Italia		Norge	
	Hos foreldre	Alene	Hos foreldre	Alene	Hos foreldre	Alene
Italia vs. Norge	17,64 (1,98)	0,61 (0,05)				
Kvinne vs. mann	0,45 (0,03)	0,74 (0,06)	0,45 (0,04)	0,74 (0,07)	0,39 (0,06)	0,84 (0,09)
Antall observasjoner	16 435		12 861		3 574	

Kilde: EU SILC 2007.

Tabell 3. **Sammenheng mellom kjønn, økonomiske og sosiokulturelle bakgrunns-kjennetegn og husholdstilknytning. Positive, signifikante regresjonskoeffisienter (økt relativ risiko). Personer 20-39 år i Italia og Norge¹**

Husholdstilknytning	Italia	Norge
Hjemme hos foreldre	Mann	Mann
		Lav utdanning (bare menn)
	Født i Italia	
	Bor i Sør-Italia (bare kvinner)	
	Midlertidig sysselsatt	
	Arbeidsledig	
	Student	
	Inaktiv (bare menn)	
	Ikke inaktiv (bare kvinner)	
	Lav/ingen arbeidsinntekt (bare menn)	Lav/ingen arbeidsinntekt (bare menn)
	Kronisk sykdom/helsesvikt	
Alene	Mann	
	Utenlandsfødt	
	Arbeidsledig (bare menn)	Arbeidsledig (bare menn)
	Student	Student
	Ikke inaktiv (bare kvinner)	
	Høy arbeidsinntekt (bare kvinner)	
		Kronisk sykdom/helsesvikt
Samliv med ektefelle/samboer	Kvinne	Kvinne
		Høy utdanning
	Ikke arbeidsledig	Ikke arbeidsledig
	Ikke student	
	Inaktiv (bare kvinner)	
	Ikke kronisk sykdom/helsesvikt	

¹ Tabellen oppsummerer hovedresultatene av regresjonsanalysen og viser de mest signifikante koeffisientene. For oversikt over samtlige koeffisienter, se Addabbo og Kjeldstad 2013, Table 2.

Kilde: EU SILC 2007.

blere eget hushold. Norske unge voksne har høyere utdanning, er oftere ansatt i fast jobb og sjeldnere selvstendig næringsdrivende eller arbeidsløse.

Videre er norske unge kvinner oftere studenter, mens italienske kvinner oftere er inaktive, det vil si verken i jobb eller skole. Endelig tjener norske kvinner og menn mer, og de mottar mer velferdsytelser. Imidlertid rapporterer de også oftere å ha en kronisk sykdom, men det avspeiler sannsynligvis primært ulike økonomiske insentivsystemer i Norge og Italia, og at sykdom i større grad utløser økonomiske velferdsytelser i Norge.

Norge: Heller alene eller i bofellesskap

Italienere er tydelig mer tilbøyelige til å bo i foreldrehjemmet, hele 18 ganger mer enn nordmenn med tilnærmet lik bakgrunn og økonomi, slik tabell 2 viser. Tabellen presenterer forskjeller mellom norske og italienske unge kvinners og menns tilbøyelighet til å bo i foreldrehjemmet og alene, i motsetning til å bo i ekteskapelig samliv. (Her har vi kontrollert for de individuelle forskjellene i sosiokulturell bakgrunn og økonomi som vist i tabell 1). Nordmenn er mer tilbøyelige enn italienere til å bo alene, men her er forskjellen mellom landene betydelig mindre, omtrent halvparten (0,6) for italienere i forhold til for nordmenn.

Tabell 2 viser dessuten klare kjønnsforskjeller, idet sannsynligheten for at kvinner bor hos mor og far er halvparten av tilsvarende sannsynlighet for menn (relativ risiko er 0,45) og sannsynligheten for at kvinner bor alene er tre firedeler av tilsvarende for menn (relativ risiko er 0,74). I lys av de ofte omtalte italienske unge mennene som bor hjemme hos mor (de såkalte mammoni, omtalt tidligere i artikkelen), er det noe overraskende at vi finner større overhyppighet av samliv med foreldrene blant menn i Norge enn i Italia (relativ risiko for kvinner versus menn er 0,39 i Norge mot 0,45 i Italia). Samtidig er kjønnsforskjellene i tilbøyeligheten til å bo alene noe større i menns «favør» i Italia (relativ risiko er henholdsvis 0,74 i Italia og 0,84 i Norge).

Resultatene gir likevel ikke noe entydig bilde av at kjønn har ulik betydning for unge voksnes husholdstilknytning i Norge og Italia. Hovedbildet viser isteden to klart landspesifikke mønstre: Når «alt» annet er likt, det vil si kontrollert for en rekke vesentlige individkjennetegn, er det mest vanlige alternativet til ekteskap og ekteskapelig samliv blant italienere i alderen 20-40 år å bo hos mor og

far. Det mest vanlige alternativet i Norge er å etablere sitt eget hushold, enten alene eller med andre likesinnete. Disse landspesifikke mønstrene gjelder tilnærmet likt for kvinner og menn.

Bakgrunn og økonomisk situasjon betyr mer i Italia ...

Sammenhengen mellom hvordan man bor og individuelle kjennetegn er imidlertid svært forskjellig i de to landene. Denne sammenhengen er mye sterkere blant unge italienere enn blant unge nordmenn (se tabell 3).

At menn oftere enn kvinner, og menn med lav inntekt oftere enn menn med høy inntekt, bor i foreldrehjemmet, gjelder i begge land. Men i tillegg har fødeland og boregion signifikant betydning i Italia, idet italienskfødte og søritalienere (særlig kvinner) oftere bor i foreldrehjemmet, mens utenlandsfødte oftere bor alene. Det siste gjelder naturlig nok i begge land i og med at de sjeldnere enn innfødte har barndomshjemmet i landet. Betydningen av å være innfødt er imidlertid langt sterkere i Italia.

Videre har helse og tilknytning til yrkesliv og utdanning langt sterkere sammenheng med hvem unge voksne bor sammen med i Italia enn i Norge. Arbeidsløshet, midlertidig sysselsetting, studier og sykdom øker for begge kjønn sannsynligheten for å bo sammen med foreldre, mens inaktivitet, det vil si verken å jobbe eller gå på skole, har ulik betydning for italienske kvinner og menn. Inaktivitet betyr økt sannsynlighet for å bo sammen med foreldrene for menn og i ekteskapelig samliv for kvinner.

... mens utdanningsnivå betyr mer i Norge

Utdanningsnivået påvirker de unges husholdsmønster sterkere i Norge enn i Italia, ved at høy utdanning betyr økt sannsynlighet for ekteskapelig samliv, og lav utdanning gir overhyppighet av samliv med foreldrene. Det siste gjelder utelukkende for menn.

Når «alt» annet er likt, varierer sannsynligheten for å bo alene (og ikke med partner) lite mellom norske kvinner og menn. I Italia finner vi blant de relativt få aleneboende betydelig flere menn. Her er det dessuten en overhyppighet av utenlandsfødte. Studenter og arbeidsløse menn bor oftere alene enn i par i begge land, mens kvinner og menn med helseproblemer i Norge oftere bor alene.

Yrkesaktive italienske kvinner bor alene

Høy arbeidsinntekt øker sannsynligheten for at italienske kvinner bor alene og ikke i parrelasjon. Vi finner ikke tilsvarende sammenheng i Norge. Det skyldes sannsynligvis at norske gifte og samboende kvinner stort sett er yrkesaktive på linje med enslige kvinner, mens de italienske gifte (og de relativt få samboende) kvinnene langt sjeldnere er yrkesaktive. Det fremgår også av den signifikante sammenhengen mellom inaktivitet og samliv i par utelukkende blant italienske kvinner.

Kvinner i begge land er langt oftere gift eller lever sammen med en partner enn menn, også når man tar hensyn til kjønnsforskjeller i individuelle sosio-kulturelle og økonomiske kjennetegn. Det er også felles for de to landene at fast jobb (i motsetning til arbeidsløshet) øker sannsynligheten for samliv. Imidlertid innebærer det å være student eller å ha dårlig helse redusert samlivshyppighet bare i Italia, mens utdanningsnivå skiller bare i Norge. Det vil si at sannsynligheten for å være gift eller samboer øker med utdanningsnivået.

Betydning av større analyseutvalg for Italia

Resultatene i tabell 3 avspeiler forskjeller i koeffisientenes størrelse og signifikans mellom landene, og i en del tilfeller mellom kvinner og menn. Analyseutvalget er relativt stort for begge land (se tekstsaks om data-grunnlaget). At de italienske resultatene ofte har sterkere signifikansnivå enn de norske, kan likevel ha delvis sammenheng med at utvalget er større for Italia. Men resultatene i tabellen avspeiler også gjennomgående høyere koeffisienter (det vil si koeffisienter mer forskjellig fra 1) i den italienske analysen. Følgelig har vi tillagt eventuell betydning av ulik utvalgsstørrelse liten vekt.

Lettere å flytte hjemmefra i Norge

Italia og Norge har svært forskjellige samfunnsforhold – ulike velferdsordninger, forskjellig arbeids- og boligmarked, og til dels forskjellige kulturelle og normative rammer for unge kvinners og menns liv og samliv. Alt dette gjør det mer naturlig og lettere for unge voksne å flytte hjemmefra i Norge.

Kontrollert for økonomiske og sosiokulturelle kjennetegn ved personene viser resultatene 18 ganger høyere sannsynlighet for å bo hjemme med foreldrene og ikke i (ekteskapelig) samliv i ung voksen alder i Italia. Sannsynligheten for å bo for seg selv, enten alene eller i bofelleskap med andre «likesinnete» er nesten to ganger høyere i Norge.

Ved å sammenligne data for begge land fra undersøkelsen EU SILC 2007, kartla vi situasjonen før den økonomiske krisen i satte inn i Europa og rammet Italia langt sterkere enn Norge.

I begge land bor unge voksne kvinner oftere i par, mens menn oftere bor med foreldre eller alene. Disse kjønnsforskjellene skyldes for en stor del det universelle mønsteret av at kvinner er yngre enn menn når de inngår ekteskap/samboerforhold. Det mye omtalte forholdet at italienske menn bor oftere og lenger hos mor og far enn italienske kvinner, er imidlertid intet særitaliensk fenomen. Det samme gjelder også i Norge, men å bo alene ser ut til å være et mer typisk mannsfenomen i Italia enn i Norge.

Menn med svak økonomi

Samlet sett gir resultatene et bilde der husholdsmønsteret varierer mer med unge voksnes økonomiske og sosiokulturelle bakgrunn i Italia enn i Norge. Samtidig finner vi at disse sammenhengene varierer etter kjønn. For eksempel betyr både det å være inaktiv mann at han oftere bor hos mor og far, og det å være inaktiv kvinne at hun oftere lever i samliv med ektefelle eller partner, i Italia enn i Norge. Disse mennene forsørges sannsynligvis primært av foreldrene, og kvinnene primært av ektefelle.

Arbeidsledighet betyr i begge land redusert sannsynlighet for å leve i samliv. Norske unge menn uten arbeid bor primært alene. I Italia bor de enten med mor og far eller alene. Det betyr at i begge land er det vanskeligere å etablere samliv og egen familie før fylte førti hvis man har lav arbeidsmarkedsstatus. Det gjelder spesielt for menn.

Gjennomgående mindre sjenerøse velferdsordninger og høyere arbeidsløshet i Italia, også i 2007, har skapt mer usikre økonomiske fremtidsutsikter for unge italienere enn for unge nordmenn. Det å flytte ut fra foreldrehjemmet medfører betydelig større økonomisk risiko for unge voksne i Italia enn i Norge. Med de senere kriseårene som særlig har rammet Sør-Europa sterkt, er det ingen grunn til å tro at de observerte forskjellene og variasjonene er blitt mindre.

Referanser

- Aassve, A., F.C. Billari og F. Ongaro (2001): «The Impact of Income and Employment Status on Leaving Home: Evidence from the Italian ECHP Sample», MPIDR Working Paper WP 2000-012, Revised 21 June, 2001.
- Aassve, A., F.C. Billari, S. Mazzucco og F. Ongaro (2002): «Leaving home: a comparative analysis of ECHP data», *Journal of European Social Policy* 12: 259-275.
- Aassve, A., E. Cottini og A. Vitali (2013): «Youth prospects in a time of economic recession», *Demographic Research* 29: 949-962.
- Addabbo, T. og R. Kjeldstad (2013): «Household affiliation of young adults in Italy and Norway. The significance of gender, sociocultural background, work and money», Discussion Papers No.752, Research Department, Statistics Norway.
- Benassi, D. og D. Novello (2007): «L'evoluzione dei modelli di uscita dalla famiglia d'origine. Uno studio in cinque aree urbane italiane», *La Rivista delle Politiche Sociali, Italian Journal of Social Policy*, 4 (3): 73-93.
- Eurostat (2009): *Youth in Europe. A statistical portrait*. European Commission.
- Hellevik, T. (2005): *På egne ben. Unges etableringsfase i Norge*, Rapport 22/05, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Karamessini, M. (2008): «The Southern European social model: Changes and continuities in recent decades», *International Labour Review*, 147: 43-70.
- Manacorda, M. og Moretti, E. (2006): «Why do most Italian youths live with their parents? Intergenerational transfers and household structure», *Journal of the European Economic Association*, 4 (4), 800-829.
- Nilsson, K. og M. Strandh (1999): «Nest Leaving in Sweden: The Importance of Early Educational and Labor Market Careers», *Journal of Marriage and Family*, 61(4): 1068-1079.
- Patti, S. (2014): *Parental Responsibilities: Italian Report and Italian Legislation*, Commission on European Family Law.
- Rosina, A. og R. Fraboni (2004): «Is marriage losing its centrality in Italy?», *Demographic Research* 11(6), DOI: 10.4054/DemRes.2004.11.6.
- Rosina, A. og Rivellini, G. (2004): «Living arrangements, transgressive behaviour and sexuality», i C. Crisafulli & G. Dalla Zuanna (eds.), *Sex and the Italian Students*, University of Messina, Department of Statistics.
- Stone, J., A. Berrington og J. Falkingham (2011): «The changing determinants of UK young adults' living arrangements», *Demographic Research* 25(20), DOI: 10.4054/DemRes.2011.25.20.
- Sverdrup, T. (2014): *Parental Responsibilities: Norwegian Report and Norwegian Legislation*, Commission on European Family Law.
- Texmon, I. (1995): *Ut av redet. En demografisk analyse av flytting fra foreldrehjemmet*, Reports 95/4, Statistics Norway.

Mindre skjemavelde, sikrere tall

Fra 1. januar 2015 vil det bli enklere å være arbeidsgiver. Da endres og samordnes innrapporteringen om ansatte og deres inntekt til Skatteetaten, NAV og Statistisk sentralbyrå. Én elektronisk melding erstatter fem skjemaer som arbeidsgiverne og andre opplysningspliktige leverer i dag, og den skal sendes til de tre etatene samtidig. Ikke bare blir rapporteringen enklere – tallene vil også gi grunnlag for mer og bedre statistikk.

Ideen om en felles innrapportering dukket opp tidlig på 2000-tallet. Tanken var å samordne levering av data om lønn, skatt og ansatte til det offentlige, og knytte det til arbeidsgivers rutiner for avlønning og regnskapsføring. I det videre arbeidet med denne løsningen ble Skattedirektoratet, NAV og Statistisk sentralbyrå (SSB) likeverdige partnere, og det såkalte EDAG-prosjektet (se tekstboks) var et faktum i 2009.

Fra 1. januar 2015 innføres a-ordningen, en digital, samordnet innrapportering av inntekts- og arbeidsforhold og skattetrekksopplysninger fra opplysningspliktige (primært arbeidsgivere) til NAV, Statistisk sentralbyrå (SSB) og Skatteetaten. Et viktig formål er å forenkle arbeidsgivers rapportering ved å fjerne dobbeltrapportering til flere etater.

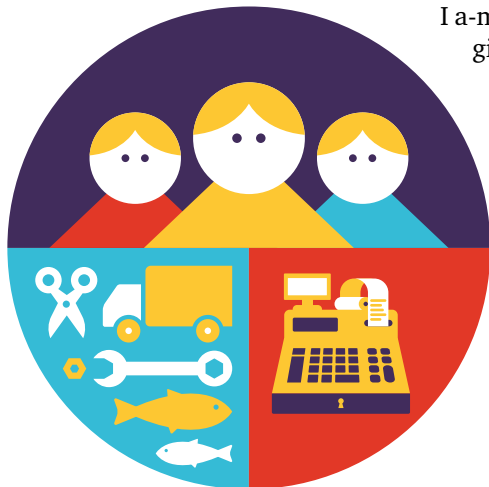
Fra flere til én kilde

Ordningen innebærer at SSB får opplysninger om lønn og ansatte direkte fra a-meldingen, i stedet for flere ulike kilder som i dag. Dette vil ha en positiv effekt på lønns- og sysselsettingsstatistikken, samt en rekke andre statistikker i SSB, som for eksempel helsestatistikk, sykefraværstatistikk og nasjonalregnskapet.

Her ser vi nærmere på hva a-ordningen betyr for arbeidsgiverne, og hvilke effekter den vil ha for statistikker i SSB, særlig for lønns- og sysselsettingsstatistikken. Vi omtaler også kort hva a-ordningen betyr for NAV og Skatteetaten, samt prøvedriften i 2014.

Hva skal rapporteres?

I a-meldingen skal arbeidsgiveren hver måned gi opplysninger om alle aktive arbeidsforhold, for eksempel ansettelsesdato, arbeidstid og yrke. I tillegg skal det gis informasjon om alle ytelser arbeidstakeren mottar, det vil si kontantlønn, naturalytelser eller utgiftsgodtgjørelser. Eksempel på sistnevnte kan være dekning av utgifter til kost, losji eller bil. Også fradrag, for eksempel fagforeningskontingent, arbeidsgiveravgift og forskuddstrekk skal rapporteres.

Christoffer Berge

Noen begreper

EDAG-prosjektet har som oppgave å utforme a-ordningen (se under). EDAG står for elektronisk dialog med arbeidsgiver.

A-opplysningsloven er lov om arbeidsgivers innrapportering av ansettelses- og inntektsopplysninger med mer, vedtatt i 2012.

A-ordningen ivaretar den praktiske anvendelsen av a-opplysningsloven, som systemløsning og forvaltning av ordningen.

A-meldingen er den elektroniske meldingen som inneholder alle opplysningene som skal samles inn om skattetrekk, ansatte og lønn.

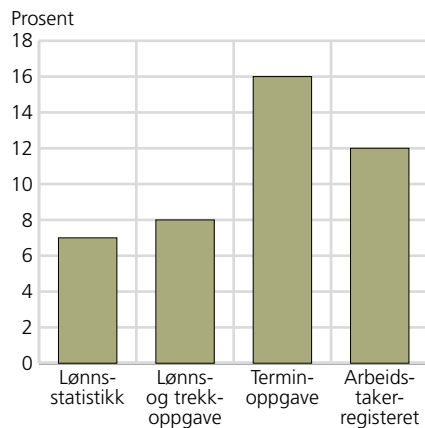
Opplysningspliktig er den som rapporterer, for eksempel en arbeidsgiver.

Etatenes fellesforvaltning (EFF) er forvaltningsorganet som skal stå for drift og forvaltning av a-ordningen fra 2015.

Christoffer Berge er seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for arbeidsmarkedsstatistikk. Han er også prosjektleder for EDAG-prosjektet i SSB. (christoffer.berge@ssb.no)

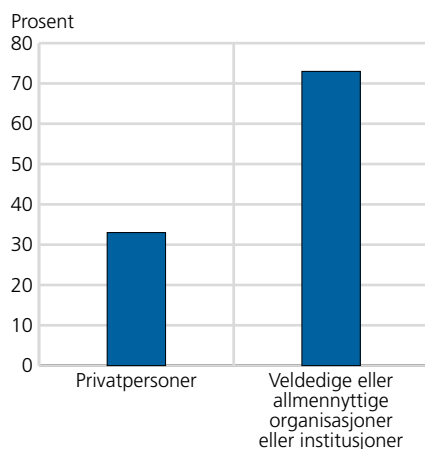
Figur 1. Andelen arbeidsgivere som leverer dagens skjemaer på papir. 2012

Kilde: Statistisk sentralbyrå, NAV og Skatteetaten.

Figur 2. Andelen privatpersoner og veldedige eller allmennnyttige organisasjoner som leverer på papir. 2012

Kilde: Skatteetaten.

Slutt på skippertak

I dag rapporterer arbeidsgiverne til en viss grad den samme informasjonen til de tre etatene, men til ulike frister og gjennom ulike kanaler. Fra 2015 vil de sende én månedlig elektronisk melding innen den 5. i påfølgende måned og via én kanal (Altinn), til de tre etatene samtidig.

Tanken er at innsending av a-meldingen skal være en del av arbeidsprosessen ved månedlige lønnsutbetalinger (såkalte lønnskjøringer). Har arbeidsgiveren flere utbetalingsdatoer i løpet av måneden, er det mulig å rapportere ved hver utbetaling dersom man ønsker det.

I dag kan det bli en del skippertak når lønns- og trekkoppgaver skal skrives ut og årsrapporter leveres. Med a-ordningen blir det nødvendig å være å jour hver måned. Dette sikrer en enklere og mer effektiv kontroll med hva som er oversendt av informasjon til det offentlige.

Mer automatisk innsending

I dag kan arbeidsgivere velge flere måter å rapportere til det offentlige. De fem skjemaene sendes enten fra lønssystem, på CD, ved manuell registrering i Altinn eller på papir. Om lag 7 prosent av arbeidsgiverne leverer i dag oppgaver for lønnsstatistikk på papir (se figur 1).

Så mye som 33 prosent av privatpersonene som utbetaler lønn, og 73 prosent av veldedige eller allmennnyttige organisasjoner, leverer opplysningene på papir (se figur 2). Papirskjema brukes til forskjellige formål, fra lønnsstatistikk til terminoppgaver.

En viktig forenkling vil være å komme over på elektronisk rapportering. I EDAG-prosjektet har man i lang tid samarbeidet tett med leverandørene av lønns- og personalsystemer. Hensikten har dels vært å sikre at vi ikke spør om informasjon arbeidsgiverne ikke har, eller vil ha store vanskeligheter med å få tak i, og dels å utvikle lønssystem som håndterer automatisk innsending av a-meldingen. Arbeidsgiver trenger dermed kun å holde orden på informasjonen om lønn, ansatte og skattetrekk i sine systemer, slik de gjør i dag.

En del mindre virksomheter har ikke lønssystem. For noen vil det i så fall være en god løsning å skaffe seg et slikt system eller kjøpe tjenesten fra en regnskapsfører. Dette vil automatisere innsendingen og forenkle det løpende vedlikeholdet av informasjon som innrapporteres. For små virksomheter med få ansatte og enkle forhold er det utviklet en manuell registreringsløsning i Altinn.

Uansett om man leverer via lønssystemet eller ved manuell registrering, vil man få tilbakemelding med en gang om feil eller mangler ved meldingen. Arbeidsgiverne får dermed mulighet til å rette eventuelle feil mens de har tallene i friskt minne.

Arbeidsgiverne får færre spørsmål ...

Samlet og felles rapportering om lønn og ansatte gir en forventning om bedre kvalitet på data, og som følge av det mer korrekte ytelses fra NAV, mer korrekt selvangivelse og bedre statistikk til samfunnet.

Data av bedre kvalitet vil også føre til færre henvendelser fra etatene til arbeidsgiverne. NAV ber for eksempel ofte om mer informasjon i forbindelse

med utbetaling av sykepenger, foreldrepermisjon og pleiepenger. Når NAV behandler opp mot 1 million saker i løpet av et år og tar kontakt i om lag 15-20 prosent av sakene, blir det fort mye ekstra arbeid for arbeidsgiverne. Får NAV hyppigere og mer korrekte opplysninger, blir behovet for kontakt mindre. Virksomheter med stor turnover eller stor variasjon i lønnsutbetalingene vil merke denne endringen godt.

... og innsyn i hva som er rapportert

I løpet av 2015 vil det komme en innsynstjeneste for både virksomhetene og ansatte.

Innsynstjenesten vil gi en systematisk oppstilling av hva som er rapportert inn. Dermed kan arbeidsgiverne kontrollere om avgitt informasjon, for eksempel om lønn, stemmer overens med informasjonen registrert i egne systemer. Rapportene kan hentes ut for en måned, eller for alle perioder hittil i året de gjelder for.

I løpet av 2015 vil arbeidstakere også få tilgang til å se hvilke opplysninger deres arbeidsgivere har rapportert om dem.

Felles begreper

For å gjøre innrapporteringen enklere har SSB, NAV og Skatteetaten sett på de ulike begrepene som etatene benytter. Begrepet «lønn» har ikke nødvendigvis hatt samme betydning i de tre etatene. Typiske eksempler her er grunnlaget for ytelser i NAV, som i de fleste tilfeller ikke omfatter overtid og enkelte typer bonus. Til sammenligning er disse med i SSBs lønnsstatistikker. Skatteetaten har derimot ikke krevd noen oppsplitting av lønnen i for eksempel overtid og bonus, og er godt fornøyd med at alt samles i en sum.

Nå er begrepsbruken samordnet slik at både ulikheter og nyanser kan ivaretas der det er nødvendig. Begrepene blir enklere for arbeidsgiverne og enklere å forvalte for de samarbeidende etatene. I tillegg får etatene likt beregningsgrunnlag for skatt og ytelser.

Noen oppgaver før starten

Tross mange positive virkninger av den nye a-ordningen vil det for mange arbeidsgivere være en del å gjøre for å forberede seg. De som har et lønnsystem, må få på plass en ny versjon av dette, og de fleste må rydde i data og tilpasse interne rutiner. De som ikke allerede har tilgang til Altinn, må skaffe seg det.

På nettsiden www.altinn.no/a-ordningen ligger det mer informasjon og gode tips om hva man kan gjøre for å forberede seg til den nye ordningen.

Hva brukes opplysningene til?

SSB skal bruke opplysningene til en rekke forskjellige statistikker, som lønns- og sysselsettingsstatistikk, sykefraværstatistikk, nasjonalregnskapet, arbeidskraftkostnader, helsestatistikk, med flere.

Skatteetaten vil benytte dataene til skatteberegning og selvangivelse. NAV skal bruke opplysningene i saksbehandlingen for ytelser som sykepenger, foreldrepenger og pleiepenger. Opplysningene er også svært viktige for ny uføretrygd som iverksettes i 2015, der utbetalinger skal avkortes mot arbeidsinntekt.

A-meldingen erstatter fra 1. januar 2015

- lønns- og trekkoppgave (LTO)
- årsoppgave for arbeidsgiveravgift / følgeskriv til LTO
- terminoppgave for arbeidsgiveravgift og forskuddstrekk
- oppgave til lønnsstatistikk
- melding til Arbeidstakerregisteret (Aa-registeret)

Alle som leverer noen av disse oppgavene/skjemaene i dag, skal fra 1. januar 2015 levere a-meldingen, med frist den 5. i påfølgende måned. Hvis fristen faller på en helligdag, flyttes den til påfølgende virkedag.

Ordningen med forenklet oppgjørso-ordning videreføres i a-ordningen ved at det lages en forenklet a-melding.

Innsending av a-meldingen

All rapportering skal foregå elektronisk, enten gjennom et lønssystem eller ved manuell registrering i Altinn.

De fleste lønns- og personalsystemer vil ha en løsning som gjør at arbeidsgiveren kan sende inn a-meldingen direkte gjennom lønssystemet, samtidig med den ordinære lønnskjøringen. Dette er den enkleste måten å rapportere på.

Opplysningspliktige som *ikke* leverer a-meldingen gjennom lønssystem, må registrere a-meldingen manuelt i Altinn.

Mer informasjon om a-ordningen

På nettsiden www.altinn.no/ a-ordningen ligger det mer informasjon om a-ordningen, blant annet om hva arbeidsgivere og andre opplysningspliktige må gjøre for å forberede seg i løpet av 2014. I tillegg gis det informasjon om hvordan a-meldingen kan leveres, om prøvedriften i 2014, veiledning for opplysningspliktige og mye mer.

A-ordningen
ÉN MELDING – TRE ETATER

Statistikken blir komplett og vil komme oftere

I dag mottar SSB oppgave til lønnsstatistikk fra et mindre antall arbeidsgivere hvert kvartal, og fra mer enn 17 000 arbeidsgivere en gang i året. Oppgaven leveres av alle arbeidsgivere i offentlig sektor, og et utvalg arbeidsgivere innenfor alle næringer i privat sektor. Med innføringen av a-ordningen vil Statistisk sentralbyrå få opplysninger om lønn og arbeidsforhold fra alle arbeidsgivere i Norge, utenlandske arbeidsgivere som driver virksomhet i Norge, pensjons- og trygdeutbetaling, samt fra veldedige organisasjoner og privatpersoner som utbetaler lønn. Disse opplysningene vil komme inn hver måned, ikke kvartalsvis/årlig som i dag.

Det betyr at datagrunnlaget som Statistisk sentralbyrå benytter til blant annet lønnsstatistikken, vil gå fra et utvalg til en komplett oversikt. Informasjonen fra a-ordningen vil dermed føre til en bedre kvalitet på statistikken, i hovedsak som følge av redusert usikkerhet.

For sysselsettingsstatistikken vil a-ordningen bidra med sikrere informasjon om flere arbeidsforhold, det vil ta kortere tid å tilrettelegge statistikken, og man får informasjon om lønn og ansatte sammen. Sistnevnte betyr svært mye for kvaliteten på sysselsettingsstatistikken, og innebærer at vi får bedre sammenheng mellom ansatte og lønn.

For lønnsstatistikken og sysselsettingsstatistikken vil et komplett datagrunnlag i seg selv medføre et kvalitetsløft, med mindre usikkerhet i tallene og en enklere beregning av lønn. En hyppigere innrapportering av lønn gir et bedre grunnlag for beregning av lønnsendringer og årslønn. I tillegg vil mange andre statistikker som bruker data om lønn og sysselsetting bli påvirket, som for eksempel sykefraværstatistikken og nasjonalregnskapet.

Fremtidig statistikk

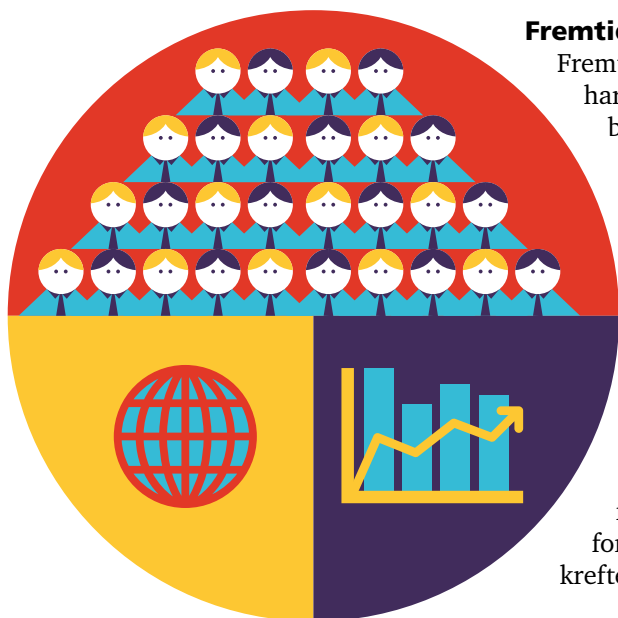
Fremtidig statistikk vil kunne si mer om arbeidsforhold, også der ansatte har flere arbeidsforhold, og om forholdet mellom arbeid og lønn (arbeidstimer, yrke, næring).

Med månedlig mottak av informasjon blir det mulig å lage statistikken oftere enn i dag, blant annet gi ut månedlige hovedtall over lønnstakere. Målet for lønnsstatistikken er å publisere hyppigere og mer detaljert, noe som følger naturlig av overgangen til en fulltelling, men også av bedre informasjon om for eksempel yrke.

Statistikken er nyttig for samfunnet, og bedre kvalitet vil blant annet gi politikere og forvaltning et bedre beslutningsgrunnlag. I tillegg vil det styrke SSBs mulighet til å levere mer og bedre statistikk til viktige brukere som partene i lønnsforhandlingene og forhandlingssystemet. Forskere vil ha mer detaljerte og korrekte tall for å følge trender og særtrekk i lønnsdannelse, arbeidsmønstre og drivkrefter som påvirker konjunkturerne i økonomien.

Sikrere skatteberegning og NAV-utbetalinger

Med oppdaterte tall vil Skatteetaten ha et sikrere grunnlag for skatteberegning. Når skattekortene utstedes i dag, er opplysningene som ligger til grunn for beregningen av skattetrekk, allerede gamle. Med a-ordningen kan skattetrekket beregnes ut fra ferske data. I tillegg vil det være lettere å gjennomføre kontroller og avdekke svart arbeid.

NAV vil ha mer korrekt og mer oppdatert informasjon om ansatte og inntekten de har mottatt. Dette vil gi bedre kvalitet på saksbehandlingen, mindre andel feilutbetalinger samt økt kvalitet til Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret. I tillegg vil det bli lettere å avsløre trygdemisbruk. A-ordningen legger også grunnlaget for fremtidige muligheter som mer automatisk saksbehandling.

Den store generalprøven

I løpet av 2014 gjennomføres en prøvedrift av a-ordningen. Om lag 150 virksomheter sender inn opplysninger i a-meldingen. Dette gjør de samtidig som de rapporterer som før på dagens skjemaer.

Prøvedriften er viktig både for leverandørene av lønns- og personalsystemer, EDAG-prosjektet og de tre involverte etatene, slik at risikoen for feil blir minimal. Den skal sikre at alt fungerer – fra lønnssystemene hos de opplysningspliktige, innsendingen via Altinn, mottakssystemet og tilbakemeldinger. I tillegg vil det være en test av de tre etatenes mottaks- og produksjonssystemer.

Å prøve ut regler, rutiner og systemløsninger på reelle data fra virkelige virksomheter gir dessuten en grundigere sjekk enn bare testdata fra fiktive arbeidsgivere. En løpende dialog mellom prosjektledelsen, systemleverandørene, lønnsmedarbeidere og arbeidsgivere skaffer verdifull erfaring som brukes aktivt i hele 2014, ikke minst til å jevne veien for de mange som skal i gang med ordningen i 2015.

Statistisk sentralbyrå får gjennom prøvedriftsdata en mulighet til å sikre at våre systemer fungerer som de skal og kontrollere kvaliteten på opplysningene som leveres.

5 skjema til ett

Forenkling

Digitalt

Høyrebølge blant innvandrere, men flertallet velger Arbeiderpartiet

Ved stortingsvalget i 2013 stemte over 60 prosent av velgerne med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia og Latin-Amerika på partier til venstre for midten, først og fremst Arbeiderpartiet. Andelen har vært enda høyere ved tidligere kommunevalg. Hvis vi sammenlikner stortingsvalget i 2013 med kommunevalget i 2011, er oppslutningen om Høyre i denne gruppen mer enn fordoblet. Velgere med europeisk innvandrerbakgrunn har et stemmemønster som likner mer på andre norske velgere, men Arbeiderpartiet står sterkere også her.

*Johannes Bergh,
Tor Bjørklund og
Vebjørn Aalandslid*

Hvordan stemte velgerne med innvandrerbakgrunn, det vil si de som er født utenfor Norge og deres norskfødte barn, ved stortingsvalget i 2013? De ordinære valgundersøkelsene kan ikke hjelpe oss, siden de inneholder for små utvalg av innvandrerbefolkningen. Det er likevel mulig å gi et svar, siden det for første gang ble gjennomført en representativ utvalgsundersøkelse av innvandrere ved et stortingsvalg i 2013.

Tidligere er tilsvarende undersøkelser bare blitt gjennomført ved kommunevalg. Partivalget til utenlandske statsborgere, som for første gang fikk stemmerett i 1983, er blitt kartlagt ved de fire kommunevalgene fra 1987 til 1999. Ved lokalvalgene i 2003 og 2007 ble også norske statsborgere med innvandrerbakgrunn inkludert i undersøkelsen. Da ble partivalget kartlagt for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, som både hadde norsk og utenlandsk statsborgerskap. Dermed har vi noe å sammenlikne undersøkelsen fra 2013-valget med, men sammenlikningsgrunnlaget halter riktignok noe, siden utenlandske statsborgere ikke har stemmerett ved stortingsvalg.

Valgdeltakelsen er fortsatt lav

I takt med økende innvandring har tallet på stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn økt. Det er nesten doblet siden 2005, og utgjorde ved valget rundt 6 prosent av alle med stemmerett. Stemmeberettigede med europeisk bakgrunn (se tekstboks) utgjorde om lag en tredel av alle innvandrere med stemmerett, mens to tredeler har sin bakgrunn fra Asia, Afrika og Latin-Amerika.

Selv om andelen stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn øker fra valg til valg, utgjør ikke innvandrerstemmer en like stor del av det totale antallet avgitte stemmer. Valgdeltakelsen i denne gruppen er vesentlig lavere enn det

Johannes Bergh (f.v.) er statsviter og forsker ved Institutt for samfunnsforskning. (johannes.bergh@samfunnsforskning.no)

Tor Bjørklund er professor i statsvitenskap ved Universitet i Oslo. (tor.bjorklund@stv.uio.no)

Vebjørn Aalandslid er statsviter og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for internasjonalt utviklings-samarbeid. (vebjorn.aalandslid@ssb.no)

Landbakgrunn

Det er tidligere blitt skilt mellom innvandrere med vestlig og ikke-vestlig bakgrunn, noe som ikke lenger praktiseres av Statistisk sentralbyrå. Vi benytter i denne artikkelen litt andre benevelser, nemlig norske statsborgere med bakgrunn fra Europa, hvor vi skiller mellom land innenfor og utenfor EU/EØS, og dernest velgere med bakgrunn fra Asia, Afrika og Latin-Amerika. I utvalget av personer som inngår i valgundersøkelsen, var det også noen fra Nord-Amerika og Oseania, men de kan telles på én hånd og inkluderes av den grunn ikke. Norskfødte barn av innvandrere har i denne undersøkelsen samme landbakgrunn som deres foreldre.

vi finner i befolkningen ellers, og har vært rundt 50 prosent ved de siste stortingsvalgene (se figur 2) – et nivå som ligger rundt 25 prosentpoeng lavere enn det vi finner i befolkningen ellers.

Det må legges til at valgdeltakelsen varierer mye etter hvilke land innvandrere kommer fra. For eksempel deltok bare rundt en av tre stemmeberettigede fra Kroatia, Makedonia og Kosovo. Blant innvandrere fra Sri Lanka, Somalia og Polen er deltakelsen høyere, alle med rundt 60 prosent valgdeltakelse. Ved tidligere valg har det vært en klar sammenheng mellom lang botid og høy valgdeltakelse. Det har også vært slik at eldre deltar i større grad enn yngre.

Nye mønstre

Disse sammenhengene er nå mindre tydelige. Innvandrere som har stemmerett for første gang, har nå høyere deltakelse enn innvandrere med 20-29 års botid. Og for dem med afrikansk bakgrunn har gruppen med kortest botid høyest valgdeltakelse, og de yngste velgerne (18-25 år) har høyere valgdeltakelse enn de eldste (60 år og over). Innvandrergруппene som deltar ved valg, har med andre ord endret karakter i løpet av de siste valgene – og det vil være naturlig at dette også kan påvirke innvanderes stemmegivning.

Hva stemte innvanderne?

Igjen kan det observeres at velgere fra det som gjerne kalles «det globale sør» (Asia, Afrika, Latin-Amerika), avviker mer fra velgerne for øvrig enn velgere med bakgrunn fra Europa. På 1990-tallet var det små avvik mellom de vestlige utenlandske statsborgernes stemmegivning og det totale valgresultatet. Med referanse til utenlandske statsborgere ble det konkludert om 1990-tallet: «De vestlige (...) har ved de to siste valgene (1995 og 1999) hatt en oppslutning om venstresidens partier som blant velgerne totalt. Støtten til mellompartiene har derimot vært noe mindre i favør av i første rekke Høyre» (Bjørklund og Kval 2001, s. 63).

Blant norske statsborgere med europeisk innvandrerbakgrunn som stemte i stortingsvalget i 2013, er fortsatt mellompartiene underrepresentert, men i mye sterkere grad enn det som ble registrert på 1990-tallet for vestlige utenlandske statsborgere. Også Fremskrittspartiet er underrepresentert i 2013 (se tabell 1). De partiene som tjener på dette underskuddet, er Høyre og i særlig

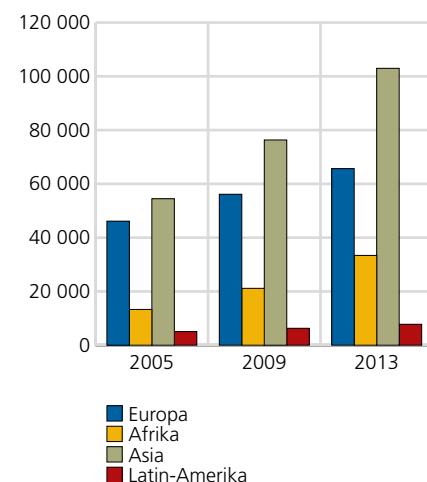
Tabell 1. Stemmegivning blant velgere med innvandrerbakgrunn, med bakgrunn fra Europa – i og utenfor EU/EØS – ved stortingsvalget i 2013. Prosent

	Europa (EU/EØS)	Europa (ikke EU/EØS)	Europa i alt	Valgresultat 2013
Rødt	2	*	1	1,1
SV	3	5	4	4,1
AP	27	57	41	30,8
SP	1	2	2	5,5
KrF	3	*	2	5,6
V	4	1	3	5,2
H	37	23	31	26,8
Frp	17	7	12	16,3
MDG	5	4	4	2,8
Andre	1	1	1	1,8
	100	100	101	100

Antall respondenter (171) (103) (274) (2 836 029)

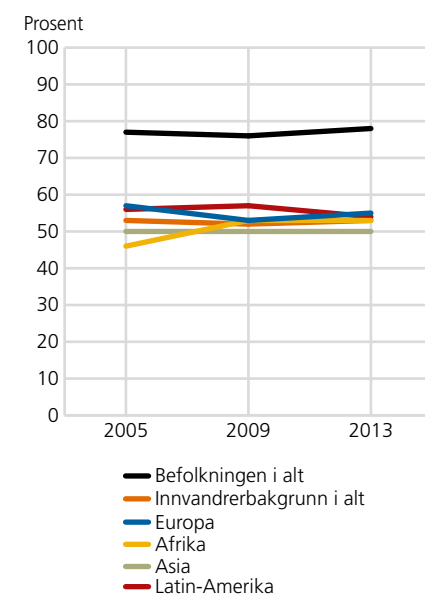
Kilde: Valgundersøkelsen blant innvandrerbefolkningen 2013, Institutt for samfunnsforskning/Statistisk sentralbyrå.

Figur 1. Antall stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn, etter verdensdel. Stortingsvalgene 2005-2013

Kilde: Valgstatisikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2. Valgdeltakelse i befolkningen i alt og blant personer med innvandrerbakgrunn, etter verdensdel. Stortingsvalgene 2005-2013

Kilde: Valgstatisikk, Statistisk sentralbyrå.

grad Arbeiderpartiet. Forskjellene mellom 2013 og slutten av 1990-tallet skyldes nok i første rekke at sammensetningen av de vestlige innvandrerne har endret seg, innslaget fra land utenfor EU/EØS har økt, og nye EU-land fra den tidligere østblokken er blitt etablert som velgergrupper i Norge.

Tabell 2. **Stemmegivning blant innvandrere med bakgrunn fra Afrika, Asia og Latin-Amerika ved kommunevalgene 2007 og 2011 (norske og utenlandske statsborgere) og ved stortingsvalget i 2013 (norske statsborgere). Prosent**

	Kommunevalg		Stortingsvalg	Valgresultatet
	2007	2011	2013	2013
Rødt/RV	4	2	3	1,1
SV	20	6	6	4,1
AP	54	64	55	30,8
SP	1	*	*	5,5
KrF	3	4	3	5,6
V	3	5	3	5,2
H	10	13	26	26,8
Frp	2	4	3	16,3
MDG	-	-	1	2,8
Andre	2	1	*	1,8
	99	99	100	
Antall respondenter	(311)	(508)	(368)	
Rødt/RV/SV/AP	78	72	64	36
- menn	80	81	67	31
- kvinner	76	65	62	41
	+4	+16	+5	-10

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå; Valgundersøkelsene blant innvandrerbefolkningen 2007, 2011 og 2013, Institutt for samfunnsforskning / Statistisk sentralbyrå. Aardal, B., J. Bergh og A.H. Haugsgjerd (2014): *Velgervandringer og valgdeltakelse ved stortingsvalget 2013. De første resultater fra Valgundersøkelsen*, Oslo: ISF-notat (4:2014), Institutt for samfunnsforskning.

Om undersøkelsen

De som deltok i undersøkelsen, var stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn som stemte ved stortingsvalget i 2013. De som var med i undersøkelsen, ble stilt spørsmål om stemmegivning ved valget samt en rekke spørsmål om holdninger til ulike politiske saker. Det ble trukket et utvalg på 2 000 personer med innvandrerbakgrunn som ifølge valgmanntallet faktisk stemte ved valget. Av disse deltok 753 personer i undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 38, som er omtrent på samme nivå som for tilsvarende undersøkelse gjennomført i forbindelse med kommunevalget i 2011. Av de 753 som deltok, var 673 innvandrere, mens 80 var norskfødte med innvandrerforeldre. For mer om spørreskjema, metodevalg, utvalgsplan, skjevheter i utvalget, feilmarginer og vekter, se egen dokumentasjonsrapport for undersøkelsen (Høstmark 2014, kommende).

Stemmerett

Ved stortingsvalg har bare norske statsborgere stemmerett. Vår undersøkelse dekker derfor den delen av innvandrerbefolkningen som har norsk statsborgerskap og er over 18 år.

Ved lokalvalg har også utenlandske statsborgere med minst tre års botid i Norge stemmerett (denne rettigheten ble innført ved lokalvalg i 1983). Nordiske statsborgere har stemmerett ved lokalvalg hvis de har bodd i Norge siden 30. juni i valgåret.

Velgere med innvandrerbakgrunn fra europeiske land utenfor EU/EØS har store likhetstrekk med velgere fra det globale sør. Over halvparten av velgerne stemmer på Arbeiderpartiet. Stemmegivningen til venstre for midten er imidlertid et hakk sterkere for velgere med bakgrunn fra Asia, Afrika og Latin-Amerika enn for dem fra Europa utenfor EU/EØS. Velgere som før er blitt karakterisert som ikke-vestlige, er i tidligere valgundersøkelser blitt grundigere studert enn innvandrere fra vestlige land.

Velgere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika

Partifordelingen for velgere i 2013 med bakgrunn fra det globale sør sammenliknes med kommunevalgene 2007 og 2011 i tabell 2 (se tekstboks som beskriver hvilke grupper som har stemmerett ved de ulike valgene).

Partifordelingen blant de utenlandske statsborgerne med det som var betegnet som ikke-vestlig bakgrunn på 1990-tallet, var svært lik fordelingen i 2007. Det slående i perioden fra 1990-tallet til 2007 var at rundt tre av fire velgere stemte til venstre for midten. Ved kommunevalget i 2011 skjedde imidlertid en merkbar endring på venstresiden. SV gikk klart tilbake og mistet sin posisjon som det nest største partiet. Halvparten av SV-velgere anno 2007 meldte overgang til Arbeiderpartiet i 2011.

Nedgangen for SV i 2011 er blitt tolket som et utslag av terrorangrepet 22. juli (Bjørklund og Bergh 2013). Valgkampen ble satt på vent. Arbeiderpartiet kom i fokus, og SV falt i skyggen. Spørsmålet var om tilbakegangen for SV ville bli midlertidig knyttet til valgets spesielle kontekst. Svaret fra valgundersøkelsen i 2013 tyder på et varig tilbakeslag for SV. Partiet har definitivt forlatt sin posisjon som det nest største partiet blant innvandrere med bakgrunn fra det globale sør. Den posisjonen er overlatt til Høyre som har en klar framgang.

Oppslutningen om partier til venstre for midten har blant innvandrere fra det globale sør, trass i en solid andel, vært fallende fra 2007 til 2013, men et stabilt trekk er at mennene er noe mer venstreo-orientert enn kvinnene (se tabell 2). Et motsatt mønster gjør seg gjeldende blant velgere generelt der kvinner fra 1980-tallet i større grad enn menn

har stemt til venstre for midten (Bergh 2008). Vi gjør oppmerksom på at gruppen av stemmeberettigede er ulik ved stortingsvalg og kommunevalg (se tekstboks).

En mulig grunn til det politiske skillet etter kjønn blant innvandrere er ulikhet i innvandringsgrunn. Et flertall av kvinnene er kommet til Norge som følge av familieinnvandring, blant mennene er en høyere andel kommet som arbeidsinnvandrere og som flyktninger. Blant kvinnene finner vi også dem som har giftet seg med personer uten innvandrerbakgrunn, og som i større grad stemmer som den øvrige befolkningen.

Afrikanere stemmer på partier på venstresiden

De mest venstreorienterte, målt etter oppslutningen om Arbeiderpartiet og partier lengre til venstre, er velgere med afrikansk bakgrunn, deretter følger de med asiatisk og latin-amerikansk bakgrunn, slik tabell 3 viser.

En mulig forklaring er at latin-amerikanerne har lengst botid av disse gruppene. Blant de stemmeberettigede innvandrerne fra Latin-Amerika i vår undersøkelse har 70 prosent bodd i Norge 20 år eller lengre, mot 29 prosent av afrikanere og 47 prosent av asiaterne. Det igjen kan føre til en stemmegivning som avviker mindre fra den som karakteriserer norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn.

Tabell 3. Oppslutning om venstresiden (Rødt/RV, SV, Ap) og høyresiden (Høyre, FrP), etter innvandrerbakgrunn. Kommunevalgene 2007 og 2011 og stortingsvalget i 2013. Prosent

	Kommunevalg				Stortingsvalg		(Antall respondenter)		
	2007		2011		2013		2007	2011	2013
	V.	H.	V.	H.	V.	H.			
Afrika	86	4	81	8	73	13	54	90	89
Asia	78	12	70	15	62	33	211	322	214
Latin-Amerika	71	10	69	15	53	34	46	96	64

Kilde: Valgundersøkelsene blant innvandrerbefolkningen 2007, 2011 og 2013, Institutt for samfunnsforskning/ Statistisk sentralbyrå.

Integrering og stemmegivning

En annen indikator på integrering (i tillegg til botid) er hvor mange venner en har som ikke har innvandrerbakgrunn, et spørsmål som er stilt i undersøkelsen (se tekstboks). Tar vi for oss summen av kategoriene «ingen eller nesten ingen med innvandrerbakgrunn» og «en del, men klart under halvparten», finner vi flertallet – 59 prosent – av latin-amerikanerne i denne samlekategorioren, mot 20 prosent av dem med bakgrunn fra Afrika og 33 prosent med asiatisk bakgrunn.

Velgere med bakgrunn fra det globale sør som oppgir at under halvparten av deres venner har innvandrerbakgrunn, har en svakere oppslutning om partiene på venstresiden enn andre. 54 prosent i denne gruppen stemmer på partier på venstresiden ved stortingsvalget 2013. Blant dem som oppgir at flertallet av deres venner har innvandrerbakgrunn, stemmer 69 prosent på partier på venstresiden. Trolig bidrar økt integrering i det norske samfunnet til et stemmemønster som likner mer på norske velgere generelt.

Hva mener innvandrerne?

Avslutningsvis ser vi på de politiske holdningene til velgere med innvandrerbakgrunn. Vi har gjennom flere tiår observert at velgere med bakgrunn fra det globale sør har en venstreorientert stemmegivning. Betyr det også at denne gruppen har venstreorienterte holdninger i politiske spørsmål? Vår undersøkelse måler holdninger til en rekke politiske stridsspørsmål (se tekstboks om undersøkelsen). Resultatene presenteres i tabell 4.

Gitt at velgere med asiatisk bakgrunn, og i enda større grad de med afrikansk bakgrunn, har et særlig venstreorientert stemmemønster, kunne man forvente radikale holdninger i disse gruppene. En slik forventning finner vi ikke

Tabell 4. Holdninger til ulike politiske stridsspørsmål, etter landbakgrunn. Innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn. Prosent «enig»/«ja»

	Europa (EU/EØS)	Europa (andre)	Afrika	Asia	Latin- Amerika
Verdispørsmål					
Tilhenger av selvbestemt abort?	68	71	29	48	60
Vi bør tillate aktiv dødshjelp	58	56	31	45	59
Homofile/lesbiske bør ha frihet til å leve som de vil	92	85	52	78	80
Det bør innføres et forbud mot tigging i Norge	64	70	57	68	56
Vi bør ikke akseptere mer kontroll og overvåkning, selv om dette kan gi bedre beskyttelse mot terror	43	38	37	40	40
Økonomiske høyre-venstre spørsmål					
For å oppmuntre innsatsviljen til den enkelte, bør vi godta større lønnsforskjeller enn i dag	35	39	47	47	45
Mange offentlige aktiviteter kunne blitt utført både bedre og billigere, hvis de ble overlatt til private	40	29	33	37	39
Innvandring					
Flyktninger og innvandrere bør ha samme rett til sosialhjelp som nordmenn, selv om de ikke er norske statsborgere	45	48	78	63	49
Miljø					
Klimaendringene er i hovedsak menneskeskapt	69	75	74	78	85
Antall respondenter (gjennomsnitt)	(182)	(107)	(96)	(233)	(68)

Kilde: Valgundersøkelsen blant innvandrerbefolkningen 2013, Institutt for samfunnsforskning/
Statistisk sentralbyrå.

Referanser

Bergh, J. (2008): «Årsaker til kjønnsforskjeller i stemmegivning – En kunnskapsstatus», *Tidsskrift for samfunnsforskning*, vol. 49, s. 421-434, Institutt for samfunnsforskning.

Bergh, J., T. Bjørklund og V. Aalandslid (2008): «Stemmer til venstre, men er ikke venstreorientert», *Samfunnsspeilet 2/2008*, vol. 22, s. 2-11, Statistisk sentralbyrå.

Bjørklund, T. og J. Bergh (2013): *Minoritetsbefolkningens møte med det politiske Norge: Partivalg, valgdeltakelse, representasjon*, Oslo: Cappelen Damm.

Bjørklund, T. og K.E. Kval (2001), *Innvandrere og lokalvalget 1999*, Rapport 2: 2001, Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Høstmark, M. (2014 kommende): Undersøkelse om stemmegivning blant personer med innvandrerbakgrunn, Dokumentasjonsrapport, Statistisk sentralbyrå.

støtte til i tabell 4. Hvis vi tar for oss spørsmålene som avdekker betydelige forskjeller mellom gruppene, finner vi stort sett mer konservative holdninger hos asiater og afrikanere (som har den mest venstreorienterte stemmegivningen) enn hos europeere fra EU/EØS-området (som har den mest høyreorienterte stemmegivningen).

Verdispørsmål

For eksempel finner vi at det er en sterk oppslutning om selvbestemt abort blant europeere, mens denne oppslutningen er betydelig svakere hos asiater, og enda svakere blant afrikanere. Støtten til aktiv dødshjelp er også klart størst hos europeerne. Et flertall av alle grupper mener at homofile/lesbiske bør få leve som de vil, men dette utsagnet får minst støtte blant velgere med afrikansk bakgrunn.

Høyre-venstre-spørsmål

I et klassisk økonomisk høyre-venstre-spørsmål om å godta større lønnsforskjeller er de mest høyre-orienterte holdningene å finne hos personer med afrikansk og asiatisk bakgrunn; det er i disse gruppene flest mener at økte lønnsforskjeller bør godtas for å øke innsatsviljen til den enkelte.

En del spørsmål avdekker små eller ingen forskjeller mellom gruppene. I ett spørsmål kan man si at asiater og afrikanere har de mest venstreorienterte synspunktene; det gjelder retten til sosialhjelp for flyktninger og innvandrere.

Minoriteters forsvarere

Alt i alt finner vi støtte for vår påstand i en tidligere utgave av Samfunnsspeilet om innvandrere: «Stemmer til venstre, men er ikke venstreorientert» (Bergh mfl. 2008). Forklaringen på stemmegivningen til venstre ligger dermed ikke i politiske holdninger, men heller i en kollektiv tanke om at partiene på venstresiden er minoritetenes forsvarere (Bjørklund og Bergh 2013). Holdningsmønsteret til velgere med innvandrerbakgrunn tyder på at partiene på høyresiden har et potensial for å vinne velgere fra denne gruppen. Valget i 2013 var i så måte et varsel om Høyres vekstmuligheter.

Siden sist

All ny statistikk publiseres som artikler på ssb.no. Vi presenterer nedenfor et utvalg av disse artiklene, som er gitt ut etter forrige utgave av Samfunnsspeilet.

30. mai 2014

Veitrafikkulykker med personskafe, 2013

Flere omkom på norske veier

I 2013 ble det registrert 170 dødsulykker på norske veier. I alt omkom 187 personer i disse ulykkene, 42 flere enn i 2012. Den positive trenden med jevn nedgang i antall omkomne i årene 2008-2012 ble dermed brutt.

Gjennomsnittlig antall omkomne for tiårsperioden 2004-2013 var 213.

2 av 3 omkomne var bilførere eller passasjerer

Den høyeste andelen av de omkomne sitter i bil. Av de 187 omkomne i fjor, var 130 enten fører eller passasjer i bil. Dette utgjør en andel på 70 prosent av alle de omkomne. I 2012 var andelen 59 prosent, tilsvarende 86 personer.

Det omkom 16 fotgjengere og 10 syklist i 2013, en nedgang i forhold til året før, da henholdsvis 21 fotgjengere og 12 syklist mistet livet. Tallet på omkomne motorsyklist økte med 4 sammenliknet med 2012, fra 17 til 21 omkomne.

Liten endring i antall hardt skadde

Selv om det var en betydelig økning i antall omkomne i 2013 sammenliknet med året før, økte ikke tallet på hardt skadde tilsvarende. I 2013 ble 703 hardt skadd, bare 4 flere enn i 2012. I løpet av de ti siste årene har i gjennomsnitt 819 personer blitt hardt skadd i trafikken.

1 av 3 mellom 45 og 64 år

62 personer mellom 45 og 64 år omkom på norske veier i 2013, mot 40 året før. Det utgjorde 33 prosent av trafikkdødsfallene. Tilsvarende andel for denne aldersgruppen i 2012 var 28 prosent. I aldersgruppen 25-34 år omkom 21 personer, en nedgang på 10 sammenliknet med 2012.

Oftest alvorlig utfall for møteulykker

Møteulykkene stod for om lag 13 prosent av de i alt 5 411 ulykkene i fjor. Møteulykker fikk oftest alvorligst utfall, da 37 prosent av dødsulykkene i 2013 var møteulykker. Det utgjør likevel en liten nedgang sammenliknet med 2012, da

andelen var 39 prosent. I fjor og året før mistet henholdsvis 71 og 57 mennesker livet i møteulykker. Utforkjøringer utgjorde 29 prosent av alle ulykker og 35 prosent av dødsulykkene. 67 personer ble drept i utforkjøringer i fjor.

Flest omkomne i Buskerud og Rogaland

Det var flest omkomne i Buskerud og Rogaland, der det omkom 19 personer i hvert av fylkene. Det var færrest omkomne i Aust-Agder, der 4 personer mistet livet.

Flest trafikkdrept utenfor tettbygd strøk

Av de 187 som ble drept i trafikken i 2013, omkom 153 personer utenfor tettbygd strøk, det tilsvarer hele 82 prosent av de omkomne. I alt ble det registrert 2 444 ulykker utenfor tettbygd strøk, tilsvarende 47 prosent av alle ulykkene.

Av de 31 som omkom i ulykker i tettbygd strøk i 2013, omkom 10 i fotgjengerulykker og 5 i utforkjøringsulykker. 4 omkom i møteulykker.

Lavest risiko i Sverige

I 2012 hadde Norge den laveste ulykkesrisikoen i Norden ved siden av Danmark, med 2,9 drepte per 100 000 innbyggere. I 2013 økte tallet på omkomne i Norge, mens tallet på trafikkdrepte i Sverige ble ytterligere redusert. I 2013 var ulykkesrisikoen i Sverige var på rekordlave 2,7 drepte per 100 000 innbyggere. Tilsvarende eksponeringstall for Norge økte fra 2,9 i 2012 til 3,7 i 2013. Tallene for Danmark og Finland var henholdsvis 3,2 og 4,6 omkomne per 100 000 innbyggere, ifølge foreløpige tall.

Jevn nedgang i EU

Antall trafikkomkomne synker gradvis også i resten av Europa. I EU-28 ble ulykkesrisikoen redusert fra 6,1 drepte i 2011 til 5,6 i 2012, regnet per 100 000 innbyggere. I alt omkom 28 000 personer i de 28 EU-landene i 2012, mot nesten 31 000 året før. Høyest risiko for å omkomme i trafikken var det i Romania, med 10,1 drepte per 100 000 innbyggere i 2012.

22. mai

Fullførte utdanninger ved universiteter og høyskoler, 2012/2013

Litt flere fullfører lang utdanning

Det ble fullført 1 600 flere utdanninger på universitets- og høyskolenivå i 2012/13 sammenliknet med året før. På høyere nivå var det kun en knapp økning, som skyldtes at færre menn fullførte på dette nivået men samtidig flere kvinner. På lavere nivå fullførte både flere menn og kvinner.

I studieåret 2012/13 ble det fullført i overkant av 42 100 utdanninger ved norske universiteter eller høyskoler. Dette er en økning på over 1 600 sammenliknet med fjoråret. Kvinner fullførte 25 700, eller 61 prosent, av disse utdanningene. Av 28 700 fullførte utdanninger på lavere nivå sto kvinnene bak 63 prosent, og på høyere nivå ble 58 prosent av utdanningene fullført av kvinner. På doktorgradsnivå ble 48 prosent av forskerutdanningene fullført av kvinner.

I et tiårs perspektiv har andelen kvinner som fullfører en utdanning på lavere nivå, holdt seg nærmest uforandret på 63 prosent. På høyere nivå har kvinneandelen økt med nærmere 10 prosentpoeng i samme periode, fra 50 prosent i 2002/03 til 58 prosent i 2012/13. Innenfor forskerutdanning er utviklingen den samme, fra 40 prosent til 48 prosent.

Økning innenfor alle fagfelt

På lavere nivå ble det fullført 28 700 utdanninger i 2012/13, en økning på drøyt 1 400 fra fjoråret. Økningen var spredt utover samtlige fagfelt, men den prosentvis største økningen var innenfor primærnæringsfag. Der var økningen på 20 prosent, fra 105 i 2011/12 til 126 i 2012/13. Primærnæringsfag er et fagfelt hvor det fullføres et relativt lite antall utdanninger, noe som gir stort utslag på andelen selv ved små endringer. Størst økning i antall var det innenfor lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk, med 319 fullførte utdanninger.

På høyere nivå ble det kun fullført 70 flere utdanninger i 2012/13 sammenlignet med året før. Kvinner stod alene for denne økningen, siden færre menn fullførte en utdanning på høyere nivå. Innenfor fagfeltene økonomiske og administrative fag, helse-, sosial- og idrettsfag og primærnæringsfag var det nedgang i antall fullførte utdanninger, med henholdsvis 3,5 prosent, 3,3 prosent og 20 prosent.

Halvparten av innvandrermenn som fullfører, tar naturvitenskap

Størstedelen av mennene som fullførte en universitets- eller høgskoleutdanning i løpet av 2012/13, fullførte innenfor fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag. Blant innvandrermenn var det hele 46 prosent som fullførte innenfor dette fagfeltet. Dette var også det mest populære blant norskfødte menn med innvandrerforeldre og blant menn i den øvrige befolkningen, hvor 30 prosent fullførte innenfor dette feltet.

Blant kvinner ble det fullført flest utdanninger innenfor helse-, sosial- og idrettsfag. Dette gjaldt innvandrerkvinner, norskfødte kvinner med innvandrerforeldre så vel som kvinner i den øvrige befolkningen, med henholdsvis 27, 37 og 32 prosent.

En av fem innvandrerkvinner fullførte innenfor naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag. Blant norskfødte kvinner med innvandrerforeldre og blant kvinner i den øvrige befolkningen fullførte en av ti innenfor dette fagfeltet.

Også her er det viktig å merke seg at innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fordelt på fullførte studieprogram innenfor universitets- og høgskolenivå i 2011/12 er relativt få i antall, og andelen endres raskt ved selv små endringer.

En av ti er 40 år eller eldre

En av ti som fullførte en utdanning på lavere eller høyere nivå i 2012/13, var 40 år eller eldre. Tre av ti som oppnådde doktorgrad, var i denne aldersgruppen. Over halvparten – 15 550 av 28 700 – av dem som fullførte utdanninger på lavere nivå var 19-24 år, og 65 prosent av disse igjen var kvinner. Blant de som fullførte en utdanning på høyere nivå var om lag halvparten i alderen 25-29 år.

21. mai

Ledige stillingar, 1. kvartal 2014

Nedgang i talet på ledige stillingar

I 1. kvartal 2014 var det 61 000 ledige stillingar, ned 6 500 frå 1. kvartal 2013. Mykje av nedgangen kom i privat sektor.

Prosentdelen av ledige stillingar gjekk ned frå 2,7 i 1. kvartal 2013 til 2,3 i 1. kvartal 2014. Prosentdelen er talet på ledige stillingar sett i forhold til talet på stillingar i alt, det vil seie summen av arbeidstakarforhold og ledige stillingar.

Nedgang i forretningsmessig tenesteyting og varehandel

Mesteparten av nedgangen i ledige stillingar kom i privat sektor. I «forretningsmessig tenesteyting» gjekk talet på ledige stillingar ned med 2 000 frå 1. kvartal 2013 til same kvartal i 2014. Denne næringa har likevel framleis ein høg prosentdel ledige stillingar, 5,3 prosent i 1. kvartal 2014. Dette er den høgaste prosentdelen av alle næringane. Varehandel hadde også stor nedgang i talet på ledige stillingar, ned 1 700 i perioden. Det var også nedgang i offentlig sektor, til dømes gjekk talet på ledige stillingar i undervisning ned 1 100 frå 1. kvartal 2013 til same kvartal i 2014.

Næringa «omsetning og drift av fast eigedom» hadde ein sterk nedgang i prosentdelen ledige stillingar, frå 2,1 i 1. kvartal 2013 til 1,3 i same kvartal 2014. Næringa «overnattings- og serveringsverksemd» hadde ein nedgang på 0,6 prosentpoeng i den same perioden, til 2,3 prosent i 1. kvartal 2014.

Både «helsetenester» og «pleie- og omsorgstenester i institusjon» hadde mange ledige stillingar i 1. kvartal 2014, høvesvis 5 500 og 7 600.

Fleire ledige stillingar i EU

EU hadde 1,5 prosent ledige stillingar i 4. kvartal 2013, opp 0,1 prosentpoeng frå tilsvarande kvartal året før. I denne internasjonale gjennomgangen har vi nytta tal frå 4. kvartal, sidan tal for 1. kvartal 2014 forebels ikkje er gjort offentlege for alle landa. Vidare er primærnæringane haldne utanfor.

Storbritannia hadde 2,0 prosent ledige stillingar i 4. kvartal 2013, 0,2 prosentpoeng meir enn i same kvartal 2013. I Sverige gjekk prosentdelen ledige stillingar opp med 0,1 prosentpoeng i same

perioden, til 1,3 prosent i 4. kvartal 2013. Det er store skilnader i nivået på prosentdelen ledige stillingar mellom landa i EØS-området. I 4. kvartal 2013 var prosentdelen ledige stillingar 0,7 i Finland og 2,4 i Belgia. Noreg hadde til samanlikning ein prosentdel ledige stillingar på 2,0 i dette kvartalet.

15. mai

Overgang til norsk statsborgerskap, 2013

13 200 fikk norsk statsborgerskap

I 2013 ble det innvilget 13 200 norske statsborgerskap, 800 flere enn året før. Tidligere somaliske, irakiske og afghanske statsborgere utgjorde de tre største gruppene som skiftet statsborgerskap. Litt flere kvinner enn menn fikk tildelt norsk statsborgerskap, og fire av ti var barn.

Antall overganger til norsk statsborgerskap i 2013 var litt høyere enn året før. Tidligere somaliske og irakiske statsborgere utgjorde i 2013 de to største gruppene med tilnærmet likt antall overganger, henholdsvis 1 670 og 1 660. Den tredje største gruppen var tidligere afghanske statsborgere, med 1 000 overganger.

Nesten halvparten med tidligere asiatisk statsborgerskap

Personer med tidligere asiatisk statsborgerskap sto for 46 prosent av alle overganger i fjor. Helt fra midten av 1980-tallet har asiatene stått for flest overganger. Tidligere afrikanske statsborgere utgjorde 26 prosent av overgangene, mens 18 prosent av de nye norske statsborgerne kom fra europeiske land.

Fire av ti er barn

37 prosent av dem som fikk norsk statsborgerskap i 2013, var barn. Blant personer med tidligere somalisk statsborgerskap, utgjorde barna mer enn halvparten av de nye statsborgerne i 2013. Også i de andre to store gruppene, tidligere irakiske og afghanske statsborgere, var andelen barn blant de som fikk norsk statsborgerskap høy, med henholdsvis 45 og 40 prosent.

Det var noe større andel kvinner enn menn som fikk norsk statsborgerskap i 2013. 54 prosent av de nye norske statsborgerne var kvinner. Kvinneandelen var spesielt høy blant tidligere statsborgere fra Filippinene, Thailand og Brasil hvor åtte av ti var kvinner.

Odd Frank Vaage

Norsk mediebarometer 2013

Norsk mediebarometer 2013 beskriver nordmenns bruk av de forskjellige trykte og elektroniske mediene og hvem som har tilgang til dem. Publikasjonen gir også et bilde av utviklingen på disse områdene de seinere åra. Hva skjer på medie-markedet – er noen medier på frammarsj mens andre taper i konkurransen om publikums oppmerksomhet? Hvilke grupper er det som endrer medieatferd?

Statistikken blir presentert ved hjelp av oversiktlige tabeller og figurer slik at stoffet skal være lett tilgjengelig. Hvert medium blir presentert for seg, og det legges vekt på hvilke befolkningsgrupper som bruker det, og hvor mye tid de bruker. Norsk mediebarometer er et aktuelt oppslagsverk for alle innenfor medie-, kommunikasjons- og IT-sektoren, for forskning og undervisning.

Avsender:
Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

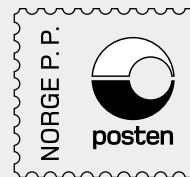
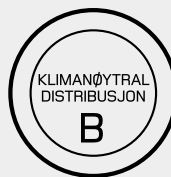
Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-8883-8 Trykt versjon
ISBN 978-82-537-8884-5 Elektronisk versjon
ISSN 0804-3321

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

Returadresse:

Statistisk sentralbyrå
NO-2225 Kongsvinger

Avsender:

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:

Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:

Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no

Internett: www.ssb.no

Telefon: 62 88 50 00

Trykt versjon: ISBN 978-82-537-8945-3

Elektronisk: ISBN 978-82-537-8946-0

ISSN 0801-7603 Trykt versjon

ISSN 0809-4713 Elektronisk versjon

ISBN 978-82-537-8945-3

9 788253 789453

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway